

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 60.

Fredagen den 23 april.

Kl. 2,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 150, angående hästhållningen för officerare vid armén; och nr 149, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 8 i lagen den 10 oktober 1913 angående köttbesiktning och slakthus.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Ordet lämnades nu på begäran till

Hans excellens herr statsministern *Hammar skjöld*, som anförde: Herr talman, mina herrar! I skrivelse den 17 nästlidne mars har herr talmannen underrättat mig, att kammaren medgivit dess ledamot herr *Persson* i Norrköping att till mig framställa följande spörsmål:

»1:o) Ämnar regeringen ingripa mot den rådande dyrtiden genom fastställande av skäliga maximipriser å de viktigaste livsförnödenheterna?

2:o) Vilka åtgärder i övrigt anser regeringen böra vidtagas i anledning av nu rådande höga levnadskostnader?»

Mitt svar på dessa frågor skulle kunna bliva mycket kort. Jag anser mig emellertid böra begagna tillfället att redogöra för en del förhållanden, som knappast äro tillräckligt kända och beaktade.

Det bör icke finnas mer än en mening därom, att de prisstegringar, som inträtt med avseende å de flesta livsförnödenheter, utgöra en verklig olycka, eller om angelägenheten därav, att denna

Svar å interpellationer.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

olycka måtte med alla tjänliga och verksamma medel undanröjas eller mildras. I vad mån detta är möjligt, beror givetvis väsentligen på prisstegringarnas orsaker. Det är att tänka alltför högt om vare sig lagstiftningen eller regeringsmakten, om man tror, att allting kan ställas till rätta genom statsåtgärder.

Det får icke glömmas, att grunden till den nuvarande ekonomiska situationen är ett världskrig av hittills okänd omfattning, att detta världskrig i oanad grad föres på det ekonomiska området, och att, även bortsett härifrån, den stegrade samfärdseln och därmed sammanhängande förhållanden måste göra ett krigs verkningar mer ödesdigra nu för tiden än förr även på det ekonomiska området. Från en sådan utgångspunkt är man i stånd att rätt bedöma vad från statsmakternas sida blivit gjort och kan göras. Man avhåller sig kanske då från att framkasta beskyllningar om en »oförsvarlig likgiltighet från statsmakternas, främst från regeringens sida».

För någon tid sedan hade den engelska premiärministern anledning att i underhuset uttala sig om de ämnen, som äro föremål för den nu föreliggande interpellationen. Han inledde sitt anförande med att konstatera, att prisstegringen i England — vilken dock, vad exempelvis mjöl angår, redan före den tyska undervattensbåtsblockaden uppgick till 75 % över motsvarande tid förra året — var lägre än den mest besinningsfulla och bäst underrättade bedömare kunde i fjol beräkna under förutsättning av ett så långvarigt och omfattande krig. Jag tror, att detta omdöme kan äga tillämpning även hos oss.

Vad särskilt spannmål och spannmålsprodukter angår, föreligga, delvis oberoende av kriget, åtskilliga omständigheter, som med nödvändighet måste medföra prisstegring i ett land, som icke kan med egna produkter fylla sitt behov. Skörden i Australien har utfallit så, att export varit nära nog utesluten. I Indien hava rätt så höga priser, att den indiska regeringen funnit sig föranlåten att utfärda exportförbud. Den argentiska skörden kom i följd av dåligt bärgningsväder m. m. ovanligt sent i marknaden. Tillförseln av rysk spannmål har så gott som fullständigt uteblivit till följd bland annat av Dardanellernas spärrande och försvårade järnvägstransporter inom Ryssland. I flera stora sädesproducerande områden har tillgången väsentligen minskats, dels emedan dessa områden blivt krigsskådeplats, dels emedan till följd av mobiliseringar arbetskraft saknats. Ett land som Frankrike importerar nu spannmål.

Även i övrigt har efterfrågan ökats på samma gång utbudet minskats, och Förenta Staterna hava länge intagit en verklig monopolställning, som också utnyttjats. Härtill kommer bristen på tonnage. I detta avseende må det vara nog att nämna, att de tyska och österrikisk-ungerska handelsfartyg, som försvunnit från haven, och de engelska handelsfartyg, som äro tagna i anspråk för militära ändamål, tillsammans motsvara nära en fjärdedel av världens handelsflotta. Härvid har *icke* tagits i beräkning den minskning i disponibelt tonnage, som följer av svårigheten att finna manskap, då så många flottor äro mobiliserade, *icke heller* den väsentliga nedsätt-

ning i fartygens transportförmåga, som föranletts av förlängda uppehåll i hamnarna och dylika orsaker.

Det torde vara uppenbart, att en prisförhöjning, som beror på sådana grunder, icke kan av ett enstaka land upphävas, utan i bästa fall endast mildras. Att de hittills hos oss vidtagna åtgärderna icke varit överksamma, framgår redan därav, att frestelsen att tillföra andra länder en del förnödenheter är så stark till följd av de väsentligen högre pris, som där kan betingas. De beklagliga företelser, som i följd av denna frestelse yppat sig, hava haft alltför ringa omfattning för att kunna inverka på prisnivån inom vårt land, men giva en fingervisning därom, huru det skulle hava stått till, om verkligen, såsom interpellanten synes mena, statsmakterna förhållit sig passiva. Ett annat vittnesbörd därom, att interpellanten ser de svenska förhållandena alltför svart, kan hämtas från en blick på andra länder. Socialstyrelsen, som förmodligen är mindre än jag missänt för likgiltighet, yttrar i en preliminär redogörelse, som omfattar tiden till och med mars månad, att de svenska förhållandena icke äro särskilt dåliga, vilket framgår av en jämförelse med våra närmaste grannländer Danmark och Norge. Jag skall tillåta mig att efter socialstyrelsens uppgifter anföra några exempel, varvid en gång för alla betonas, att uppgifterna *å medelpris* i minuthandel för Sverige och Danmark gälla mars, för Norge februari månad, vadan de norska siffrorna antagligen i de flesta fall äro för låga.

Mjölk kostade i Sverige per liter 16 öre mot 18 i Norge och 19 i Danmark; *ägg* per tjog 1,88 i Sverige mot 2,48 i Norge och 2,03 i Danmark.

Potatis var i Sverige 2 öre billigare per 5 liter än i Danmark.

Gula örter voro i Sverige per kg. 9 öre billigare än i Norge, 15 öre billigare än i Danmark.

Vetemjöl kostade i Sverige 6 öre per kg. mindre än i Norge. För Danmark uppgavs ett lägre pris än i Sverige, vilket emellertid enligt sakkunnigt meddelande beror på kvalitetsskillnad; för samma kvalitet läser priset i Danmark vara lika högt eller högre.

Sammalet rågmjöl var i Sverige 7 öre billigare per kg. än i Norge.

Havregryn var 12 öre billigare per kilo än i Danmark.

Å kött, utom fårkött, var den allmänna prisnivån icke oväsentligt lägre i Sverige än i Norge.

Vad *fläsk* angår rådde i Sverige och i Norge samma pris; salt fläsk var till och med något billigare här.

Kaffe uppgavs i Sverige kosta 1,61 per kilo mot 2,21 i Danmark och 2,32 i Norge.

Gasverkskoks ställde sig billigast i Sverige med 1,73 per hektoliter mot 1,88 i Danmark och 1,92 i Norge; även så kallade hushållskol voro i Sverige något billigare än i Danmark.

Dyrast voro i Sverige bland uppgivna varor margarin, vilket dock åtminstone delvis torde bero på högre kvalitet, socker (2 öre dyrare än i Norge) och fotogen (2 öre dyrare än i Norge).

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

Under tiden före den 1 februari voro mjölprisen i Sverige betydligt lägre än i så gott som alla andra länder. Ännu i denna stund stå dessa pris alldeles icke i jämnhöjd med spannmålsprisen å världsmarknaden.

Att beräkna stegringen i levnadskostnader för olika kategorier hushåll skulle förutsätta en ingående kännedom om de olika varornas relativa betydelse för hushållet och om eventuella förändringar härutinnan till följd av de exceptionella prisleförhållandena.

Det borde vara överflödigt att betona, att jag ingalunda velat med vad jag anført säga, att det är bra som det är. Det är tvärtom mycket illa som det är. Men ingenting vinnes genom att i strid mot verkliga förhållandet förkunna, att icke något blivit gjort för att hindra krisens följder. Ingenting vinner man heller genom att tillgripa starka åtgärder endast därför att de äro starka och utan att göra sig reda för följderna. Man skall ej bota ont med värre.

Lämpligt torde vara att nu något redogöra för vissa åtgärder, som alltifrån krisens början vidtagits. Det är dock icke min mening att söka uppräknat alla de mått och steg, som direkt eller indirekt bidragit till att hämma prisstegringen. I själva verket har en stor del av regeringens verksamhet, i all synnerhet på det utrikespolitiska området, varit inriktad på att åt vårt land trygga tillgången på livs-förnödenheter samt att skapa eller bibehålla arbetstillfällen för den mindre bemedlade befolkningen.

Jag skall här endast nämna spannmålsinköpen och överenskommelserna med kvarnarna.

Tills dato har staten för egen räkning inköpt sammanlagt något över 100,000 tons eller 1 miljon säckar brödsäd, representerande ett värde av inemot 30 miljoner kronor; sådant inköp har beslutits av ytterligare 60,000 tons eller 600,000 säckar.

På tal om dessa inköp skall jag utan omsvep erkänna, att de delvis skulle kunnat ske till något billigare pris, om de företagits tidigare. Att så ej skedde, berodde huvudsakligen på den från sakkunnigt håll uttalade övertygelsen, att priserna skulle falla, när den argentinska spannmålen skulle komma i marknaden. Det visade sig sedermera, att den väntade prissänkningen å produktionsort visserligen inträdde, men mer än uppvägdes av höjning i frakterna. För detta misstag äro mina kolleger och jag så till vida ansvariga, att helt säkert ingenting hade hindrat oss att åsidosätta sakkunskapens välmänta råd.

Att emellertid, på en tid, då den enskilda företagsamheten på detta område var så gott som lamslagen, bland annat genom föreställningar om ett kommande stort prisfall, statens spannmålsimport varit av största betydelse för brödsädtillgången och därigenom till motverkande av panikpriser, torde ligga i öppen dag. Staten har tack vare denna import varit i tillfälle att förebygga brödbrist och att moderera de ondgängliga prishöjningarna.

Härmed kommer jag till de mycket omtalade överenskommelserna med kvarnföreningen.

En av dessa överenskommelser avsåg att bereda staten magasinstrymme och därigenom möjliggöra statens import.

Livsmedelskommissionen hade alternativt föreslagit, antingen att staten skulle garantera kvarnägarna mot eventuell förlust genom prisfall å av dem importerad spannmål eller att staten skulle själv importera spannmål och för den importerade spannmålen betinga sig av kvarnägarna magasinering m. m. Regeringen föredrog det senare alternativet såsom beredande åt staten större inflytande på priserna och såsom även i övrigt fördelaktigare — utom givetvis därutinnan, att ett stort penningutlägg från statens sida erfordrades. I följd härav upprättades med särskilda kvarnar en serie för staten synnerligen fördelaktiga avtal om magasinering m. m. Tillgång till jämförelsevis billig valuta för spannmålsinköpsens betalande bereddes genom upptagande i Amerika av ett lån å ungefär 20 miljoner kronor.

I november hade utan regeringens mellankomst träffats överenskommelse mellan livsmedelskommissionen och kvarnföreningen därom, att den senare icke skulle för mjöl m. m. debitera mera än vissa maxipriser. Dessa stodo *icke* i förhållande till samtidigt gällande spannmålspriser, utan möjliggjordes endast därigenom, att kvarnarna innehade vissa myckenheter av tidigare och till billigare pris inköpt spannmål. Då det mot slutet av december kom till min kunskap, att kvarnföreningen ämnade med nyåret höja priserna — överenskommelsen gällde endast tills vidare — lyckades det oss att genomdriva de förutvarande prisernas bibehållande åtminstone till slutet av januari. Denna förlängning underlättades genom den ungefär samtidigt beslutna suspensionen av spannmålstullarna.

Väntade man sig av denna suspension den följd, att den enskilda importen skulle livas, så gick denna förhoppning åtminstone ej omedelbart i uppfyllelse. Ännu mindre kunde densamma i längden uppväga de allt kraftigare verkande omständigheter, som fördyrade spannmålspriset på världsmarknaden och därigenom även hos oss. När livsmedelskommissionen i januari upptog nya förhandlingar med kvarnägarna, såg kommissionen sig nödsakad att dels medgiva en förhöjning av mjölprisen dels erbjuda kvarnarna ett betydande kvantum vete till statens självkostnadspris. Trots dessa medgivanden ville kvarnägarna ej binda sig för mer än 14 dagar, vilket livsmedelskommissionen ej kunde godkänna. Regeringen förmäde emellertid kvarnarna dels att något sänka det med livsmedelskommissionen avhandlade priset dels att under i övrigt oförändrade villkor låta den ifrågasatta överenskommelsen gälla i 2 månader eller till slutet av mars. Det är detta resultat — vilket ej var lätt vunnet — som i vissa socialdemokratiska tidningar karakteriserats såsom ett kraftigt ingripande till *förmån* för kvarnägarna.

I slutet av mars träffades mellan livsmedelskommissionen och kvarnföreningen en ny uppgörelse. Enligt denna skulle kvarnföreningen övertaga ett nytt veteparti — hälften så stort som förra gången — till statens självkostnadspris. Detta självkostnadspris var emellertid nu nära 6 kronor högre per 100 kilo. Emedan en del av det tidigare och till lägre pris övertagna partiet återstod oanvänt,

sear & interpellationer.
(Forts.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

kunde den oundvikliga höjningen av mjölpriset begränsas till 4 kronor. Efter unnprepade försök att även denna gång uppnå bättre villkor, fann sig regeringen föranlåten att godkänna denna av livsmedelskommissionen förordade överenskommelse.

För att bibehålla det förut gällande mjölpriset skulle det hava varit nödvändigt att sälja statens spannmål väsentligen under självkostnadspris. Bortsett från den härav följande finansiella förlusten — vilken skulle hava uppgått till ett mycket betydande belopp — mötte häremot även andra svårigheter av olika art. Sålunda framkommo betänkligheter däremot, att förmånen av inköp under statens självkostnadspris bleve begränsad till vissa firmor. Vidare måste spekulation på statens, d. v. s. på de skattdragandes bekostnad förebyggas. Dessutom skulle genom sådan försäljning hinder läggas i vägen för enskild import. Tanken att minska prishöjningen genom försäljning med förlust har dock ingalunda varit förbisedd. Men sådan försäljning har synts helst böra ske genom kommuner och allmännyttiga föreningar. Redan i förut omnämnda magasineringsavtal är det förbehållet, att den förköpsrätt, som i allmänhet tillkommer den magasinerande kvarnen, icke skall gälla spannmål som staten för nedsatt pris avlåter till kommuner eller föreningar, vilka utan egen vinst vidare föryttra spannmålen. Jag vill tillägga att, om de antydda betänkligheterna kunna undanröjas, jag är fullt viss, att icke någon ytterligare prisförhöjning å mjöl behöver under de närmaste månaderna förekomma. För en mera avlägsen framtid kan jag icke profetera, men nedgång i prisen lär vara sannolikare än stegring.

I detta sammanhang må nämnas, att livsmedelskommissionen för 357 olika kommuners räkning införskrivit sammanlagt 21,568 tons spannmål till ett efter tiden för rekvisitionen växlande pris och dessutom till kommunerna avlåtit 4,378 tons vetemjöl, som staten för relativt billigt pris inköpt från utlandet, ävensom 1,339 tons rågmjöl.

När jag nu övergår till ett direkt besvarande av interpellationens två frågor, vill jag beträffande den första frågan framhålla följande.

Den omständigheten, att proposition avlåtits om förlängning av lagen om maximipris m. m., innebär givetvis en förutsättning från regeringens sida, att maximipris kunna behöva och böra tillgripas. Visserligen är det obestriddigt, att lagen redan genom sin tillvaro är ägnad att väsentligen stävja osunda och skadliga spekulationer i prisstegring. Det kunde emellertid icke vara lämpligt att etablera ett sådant, låt vara välgörande, hot, om det ej vore avsikten att eventuellt låta detsamma gå i verkställighet. Å andra sidan bör det ej förbises, att svårigheterna att till övervägande gagn för landet genomföra maximipris äro mycket stora och att en sådan åtgärd alltså icke bör eller kan utan starka skäl tillgripas. Maximipris i blott partihandel skulle lämna rum för åtminstone misstankar om oskälig vinst för mellanhandeln. Vårt lands vidsträckt och därmed sammanhängande förhållanden öka högst väsentligt svårigheterna. Som

exempel på de stora olikheterna i pris mellan särskilda delar av landet må anföras, att enligt socialstyrelsens senaste uppgifter, priset å 5 liter potatis var för norra Sverige i medeltal 35 öre men för en ort i södra Sverige 53 öre; följderna av olika maximipris för olika landsdelar kunna tydligen lätt bliva allt annat än önskvärda. De förslag, som hittills framlagts till föreskrifter om maximipriser, hava vid granskning befunnits icke vara praktikabla, vilket dock naturligtvis ingalunda utesluter, att mera tillfredsställande föreskrifter kunna genom fortsatta bemödanden utarbetas. Slutligen torde det icke vara alldeles överflödigt att fästa uppmärksamheten därpå, att ett lågt maximipris utesluter enskild import och framkallar export, och att alltså effektiva maximipris svårligen kunna genomföras med avseende å varor, som behöva importeras annat än genom statens försorg, eller beträffande vilka ett verksamt exportförbud av en eller annan anledning ej kan genomföras. Erfarenheterna från andra länder, som i avseende å utsträckning äro jämförliga med Sverige, äro icke heller av uppmuntrande art. I Tyskland måste maximipriserna gång efter annan höjas, vilket givetvis i hög grad minskade utbudet, och till sist fann man sig nödsakad att övergå till ett fullständigt statsmonopol med alla dess olägenheter och svårigheter. I Norge övergav man efter kort tid maximiprisen, utan att de ersattes med andra kraftåtgärder. Endast i länder med små områden och översiktliga förhållanden har maximiprissystemet slagit bättre ut.

Mitt svar på första frågan är således, att regeringen ämnar införa maximipris, om och när det visar sig nödvändigt, vilket enligt vår mening hittills ej varit, men snart nog kan bliva händelsen.

Interpellantens andra fråga är av synnerligen vidsträckt och obestämd avfattning.

Lika litet som jag ansett mig böra uppräknade de åtgärder, som avsett att direkt eller indirekt moderera priserna och även åtminstone i de flesta fall haft den avsedda verkan, lika litet vill jag nu närmare redogöra för de mått och steg, som äro under övervägande. I vissa fall skulle syftet motverkas eller andra olägenheter uppstå i följd av ett för tidigt offentliggörande.

Om expropriation enligt lagen om maximipris m. m. gäller det samma som nyss sagts om maximipris, eller att regeringen sätter stort värde på att en sådan möjlighet står till buds, och skall, om och när det visar sig nödvändigt och övervägande gagneligt, göra erforderligt bruk av denna möjlighet.

I övrigt ämna vi tills vidare i stort sett fortgå efter ungefär samma linjer som hittills, och i mån av ökat behov och vidgad erfarenhet utveckla och skärpa de vidtagna åtgärderna.

Exportförbuden utgöra ett av de viktigaste hittills använda medlen. Redan hava tid efter annan utfärdats åtskilliga föreskrifter i syfte, att dessa förbud icke må kunna kringgås, och måhända erfordras ännu mera i denna riktning, vilket i sådant fall ej skall utebliva. En särskild svårighet, som bör efter hand kunna övervinnas, beror därpå, att våra tulltjänstemäns verksamhet förut varit

Svar å interpellationer.
(Forts.)

i alldeles öfvervägande grad inriktad på att öfvervaka importen. Det är endast naturligt, att maskineriet ej genast verkar med full kraft, när det kastas om, så att exporten blir minst lika viktig att öfvervaka. De så väsentligt ökade göromålen kräva för övrigt en högst ansträngd verksamhet av vår för den dubbla uppgiften allt för fåtaliga tullpersonal.

Vidare fordras fortsatta åtgärder för ökande av tillgången på livsfrönödenheter, dels genom utvidgande av den inhemska produktionen, dels genom import; åtgärder, delvis genom beredande av undervisning, för bättre hushållning med och tillvaratagande av dessa frönödenheter; samt icke minst åtgärder för förebyggande av arbetslöshet och av en i nuvarande tid dubbelt kännbar inkomstminskning.

Till sist kan jag ej underlåta att nämna ett slag av åtgärder, som regeringen skulle önska men knappast ens med riksdagens medverkan förmår göra effektiva. Det finnes dock, lyckligtvis blott i enstaka fall, föga nogräknade affärsmän, som för egen vinning genom olovlig export eller andra obehöriga åtgärder söka minska tillgången på frönödenheter eller stegra deras pris. Dessa herrar äro i hög grad klandervärda. Men med dem kan man dock jämförelsevis lätt komma till rätta; deras verksamhet kan stäckas, innan den hinner göra större skada; och det gives förvisso icke någon som helst anledning att lägga fingrarna emellan. Vida svårare är det att värja sig mot nu florerande spioneri och skvalleraktighet, som i hög grad försvåra vår tillförsel och alltså verka direkt till försvårande av dyrtiden. Vi hava ingenting att blygas över eller dölja; vi kunna gent emot envar, inom eller utom riket, stå för vad vi gjort. Men uppgifter, som äro helt och hållet oriktiga eller åtminstone överdrivna eller lösryckta ur sitt rätta sammanhang, äro i en upprörd och nervös tid ägnade att väcka misstankar, som göra mycket stor och svårbotlig skada. Det är att beklaga, att svenska män låna sig till landsskadligt spioneri, skvaller och ryktessmideri. Ännu sorgligare är att man ej sällan har svårt att tro, att de handla blott och bart av tanklöshet. Inför dylika företeelser stå regering och riksdag tämligen vanmäktiga; det är folkets egen samfundsanda, som härvidlag måste råda bot.

Härefter gav herr talmannen på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I framställd interpellation har herr Hildebrand till mig riktat följande spörsmål.

Anser herr statsrådet, att ett ingripande och en kontroll från statens sida till reglering av brödsädes- och foderförbrukningen inom landet kunna vara behöfliga?

Om så är fallet, vilka åtgärder anser herr statsrådet vara oundgängligen nödvändiga och praktiskt genomförbara?

Vid besvarandet av dessa spörsmål anser jag mig böra be-

handla frågorna om reglering av brödsädesförbrukningen och av foderförbrukningen var för sig.

Svar & interpellationer.
(Forts.)

Av grundläggande betydelse för bedömandet, huruvida några åtgärder för reglering av brödsädesförbrukningen äro behöfviga, är att äga kännedom om i vad mån befintlig tillgång å brödsäd motsvarar förbrukningens behov.

För konstaterandet av den normala förbrukningens storlek torde ej lämpligare utväg stå till buds än att begagna de siffror, statistiken lämnar för en följd av år, och av dem uttaga medeltalet. Jag har använt femårsperioden 1909—1913. För vinnande av förenkling och större överskådlichkeit i sifferuppgifterna har det befunnits lämpligt att förvandla siffrorna för mjöl till siffror för spannmål, varvid 10 ton mjöl ansetts motsvara 14 ton spannmål, vilket förutsätter en utmalning till i medeltal ungefär 70 procent.

I enlighet härmed har statens livsmedelskommission i likhet med statistiska centralbyrån beräknat den normala årliga förbrukningen av brödsäd i landet till omkring 1,120,000 ton. Härav kan anses åtgå till utsäde samt för jästfabriker och brännerier m. m. omkring 100,000 ton, så att förbrukningen av brödsäd till livsmedel kan uppskattas till 1,020,000 ton. Förvandlas denna kvantitet spannmål till mjöl och fördelas på landets folkmängd, visar den en konsumtion av 355 gram mjöl per individ och dag.

Till täckande av förbrukningens behov har funnits att tillgå landets skörd samt från utlandet importerad vara. Utförseln av brödsäd har varit så obetydlig, att den i detta sammanhang kan lämnas åsido. Under åren 1909—1913 har medelskörden av brödsäd varit 828,000 ton och medelimporten 292,000 ton.

För att bedöma förhållandena under innevarande år torde man böra utgå från början av det nu pågående konsumtionsåret, eller den 1 augusti 1914, då skörden av vete och råg kan anses hava tagit sin början. Det synes då kunna antagas, att den 1 augusti 1914 funnits inom landet ett lager av brödsäd å *minst* 50,000 ton. Enär ett lager å denna storlek icke motsvarar mer än ungefär 2 veckors förbrukning, torde den av mig nu beräknade summan icke kunna anses vara för hög. 1914 års skörd av vete och råg översteg medeltalet för föregående femårsperiod med mer än 100,000 ton och uppgick till 932,000 ton. Införseln till landet har från konsumtionsårets början till och med den 10 april utgjort 105,733 ton. Dessa summor utgöra tillhoppa 1,087,733 ton. Om härifrån dragas för utsäde hösten 1914 samt för andra ändamål 100,000 ton, erhålles såsom tillgång för livsmedelsförbrukning en nettotillgång av omkring 988,000 ton. Då, enligt vad jag förut nämnt, ett normalt års konsumtion av brödsäd för livsmedelsändamål kan beräknas till 1,020,000 ton, framgår alltså härav, att vi skulle hava en brist å 32,000 ton

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

att fylla för att motsvara behovet intill dess ny skörd erhålles. Emellertid har statens livsmedelskommission i utlandet inköpt 50,000 ton brödsäd, som sagda den 10 april ännu icke införts till Sverige. Härigenom skulle alltså icke blott det beräknade behovet till den 1 augusti 1915 bliva fyllt utan även ett överskott å omkring 18,000 ton finnas att tillgå för den tid, som efter den 1 augusti kan förflyta, tills den nya skörden föres i marknaden.

Flera tecken tyda emellertid på, att vi i år få en sen vår, och det är ej heller uteslutet, att våren blir särdeles påfrestande för höstsädesfälten genom växlande värme och kyla. Härtill kommer, att även under fullt normala tider importen av vete plägar så anordnas, att under våren inköp verkställas för att täcka det behov av utländsk säd, som uppstår samtidigt med att den nya inhemska veteskorden på hösten föres ut i marknaden och då kräver tillsats av utländskt vete för att kunna förmalas till för bakning fullgott mjöl. Kungl. Maj:t har därför den 16 april bemyndigat statens livsmedelskommission att gå i författning om import av ytterligare 60,000 ton brödsäds-
spannmål. Efter den 10 april hava båtar medförande omkring 10,000 ton brödsädsspannmål ytterligare hitkommit.

Det bör noga beaktas, att de nu anförda beräkningarna gjorts under förutsättning av normal konsumtion, ehuru väl det är all anledning antaga, att i år konsumtionen i någon mån inskränkts till följd av rådande höga pris och att därför läget i avseende å brödsädestillgången är ännu gynnsammare än nämnda siffror angiva. Ävenså bör uppmärksammas, att genom den påbjudna starka utmalningen av råg till mjöl samt genom andra åtgärder, vilka torde hava vidtagits på enskilt initiativ, exempelvis inblandning av potatis och potatismjöl, den befintliga brödsädestillgången torde hava gjorts drygare. Jag anser mig därför kunna med visshet uttala att, ifall icke hinder möta för att till Sverige införa de redan köpta, ännu icke anlända spannmålspartierna samt att införa den ytterligare mängd, som livsmedelskommissionen senast bemyndigats anskaffa, landet skall därigenom äga full tillgång å brödsäd intill tiden för den nya skörden och även en avsevärd tid därefter. I fråga om sannolikheten för att dylika hinder icke skola uppstå är det tydligtvis icke möjligt att göra något uttalande, men jag vill framhålla, att hittills alla inköpta laster inkommit utan svårighet och utan större försening.

Om än sålunda dessa beräkningar utvisa, att farhågorna för brödsädsbrist icke torde kunna anses grundade, har jag ansett det önskligt att söka vinna mera tillförlitlig upplysning om storleken av nu befintliga förråd och dessa förråds fördelning, och jag har därför anmodat länsstyrelserna att verkställa undersökning härom. De hava tillika anmodats att vid denna undersökning hava uppmärksamheten fäst vid, huruvida beträffande andra livsförnödenheter än brödsäd anmärkningsvärda för-

hållanden i fråga om hållande av lager, uppköp m. m. förekomma. Denna undersökning är ännu icke slutförd. Det synes mig emellertid antagligt, att hos själva lantmännen icke längre några större förråd äro tillfinnandes, utan i den mån de existera, torde de nu finnas hos mellanhänder.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Förmedelst den förut omförmälda stora importen genom statens livsmedelskommission har man sökt vinna tillräcklig tillgång å brödsäd inom landet. Emellertid har det ifrågasatts, huruvida icke ytterligare åtgärder från statens sida borde vidtagas för att befordra bringandet i marknaden av befintliga förråd. Jag vill i detta hänseende nämna, att såväl statens livsmedelskommission som jag själv allt från i höstas sökt att med största uppmärksamhet följa alla de olika åtgärder, som vidtagits såväl i de krigförande länderna som särskilt i våra neutrala grannländer för att säkerställa behoven.

Det bör då framhållas, att av sådana, i dessa länder företagna åtgärder, som direkt avsett *sparande* eller *utökande* av förefintliga förråd, på lagstiftningens väg genomförts huvudsakligen anordningar 1) för starkare utmalning av brödsäd, 2) för inskränkande eller förbud mot brännvinsbränning, vid vilken brödsäd i viss, mindre utsträckning toges i bruk, 3) för förbud mot utfodring av kreatur med brödsäd samt 4) för ersättande av sådan säd med vissa rikligare förekommande näringsämnen, såsom potatis och potatispreparat.

I de båda förstnämnda hänseendena ha, som bekant, även hos oss lagstiftningsåtgärder vidtagits. I fråga om inblandning av potatis eller potatismjöl vid brödbakning har dylikt ingripande emellertid icke ansetts vara av nöden, enär det med en sådan lagstiftning avsedda syfte syntes kunna vinnas och även delvis vunnits utan särskilda åtgöranden från statsmakternas sida. Vad beträffar frågan om förbud mot utfodring av kreatur med brödsäd, så har en av livsmedelskommissionen verkställd utredning givit vid handen, att dylikt utfodring i nämnvärdare utsträckning syntes äga rum allenast i två län, medan den eljest antingen alls icke förekomme eller ock i så ringa omfattning att den saknade större betydelse. Ehuru denna fråga synes mig alltjämt böra följas med uppmärksamhet, finner jag av anförda utredningsresultat framgå, att något omedelbart ingripande icke torde vara av nöden.

I intet land torde man för närvarande hava gått så långt i åtgärder från statens sida för tryggande av befolkningens behov av brödsäd som i Tyskland. Där har nu i själva verket genomförts ett fullständigt spannmålsmonopol i förening med en vittgående rätt för staten att expropriera förefintliga spannmålspartier samt en detaljerad plan för mjöl- och brödkonsumtionens ordnande under myndigheternas ledning.

Vid övervägande av frågan huruvida anordningar av denna art även i Sverige böra träffas, vill jag för min del framnålla, att förutsättningen härför endast bör vara en sådan situation,

Soar å interpellationer.
(Forts.)

att man misströstar om att genom andra mindre ingripande medel tillgodose befolkningens livsmedelsbehov. Likväl vill jag såsom min mening uttala att därest en dylik situation även för vårt land skulle inträda, Tysklands exempel synes anvisa den rätta vägen för ett rationellt ordnande av frågan om brödsädesbehovets tryggnad. I Tyskland är nu maximiportionen av mjöl fastställd till 200 gram per individ och dag. Då vi nu här hemma, såsom jag förut nämnt beräknar 355 gram mjöl per individ och dag, så inses lätt att en åtgärd liknande den i Tyskland skulle i mycket hög grad utdryga vårt lands brödsädsförråd.

Herr Hildebrand har i motiveringen framhållit, att det eventuellt kunde vara behöfligt, att folknäringen i ett eller annat hänseende lägges om till större anpassning efter förefintliga förråd. Jag skulle livligt önska, att så kunde ske på frivillighetens väg. I sådant syfte hava särskilda broschyrer utarbetats och spritts genom livsmedelskommissionens och de lokala livsmedelskommittéernas försorg. I tidningspressen hava också dessa frågor livligt uppmärksamrats. Jag befarar dock, att, om än några må hava följt dessa råd och anvisningar, de allra flesta låtit dem gå sig spårlöst förbi, ty många exempel på att vårt folk mycket ogärna går ifrån sina vanor, har jag fått erfara under dessa sista månader.

Vad därefter angår förbrukningen av kreatursfoder, torde interpellanten hava förnämligast avsett kraftfodermedlen, vilka äro de foderslag, som i regel äro föremål för någon mer omfattande internationell handel. Jag anser mig i enlighet härmed kunna begränsa frågan till att gälla allenast havre, blandsäd, majs, kli, oljekakor och de såsom »kreatursfoder, andra slag» upptagna fodermedel.

Jag lämnar sålunda å sido så viktiga foderämnen som hö, halm och foderrotfrukter m. m. Jag vill endast nämna, att 1914 års skörd beräknas hava för hö understigit medeltalet för de 5 åren 1909—1913 med 550,000 ton, motsvarande 10 procent av medelskörd, och hava för halm understigit motsvarande medeltal med icke mindre än 1,400,000 ton eller mer än 30 procent av medelskörd. Foderrotfrukterna beräknas däremot hava gett full medelskörd. Att bristen på stråfoder i sin mån framkallar ökat behov av andra foderslag torde emellertid vara oförnekligt.

Om frågan begränsas på detta sätt, kan den normata årsförbrukningen anses framgå genom sammanläggande av siffrorna för sista femårsperioden, 1909—1913, för dels inhemsk skörd av havre och blandsäd, dels import av kraftfodermedel, dels ock produktion därav inom landet, allt efter avdrag av exportsiffror. Det är visserligen icke fullt korrekt att uttrycka dessa tal i ton och därigenom likställa de särskilda foderslagen, ty dessa hava ju betydligt olika fodervärde, men då dels såväl oljekakor som de varor, vilka innefattas under rubriken »kreatursfoder, andra slag», äro av flera sorter med mycket växlande värde och dels samma foder ha olika värde för olika djurslag, har

jag ansett en omräkning exempelvis till foderenheter vara omständigare än som nu erfordras. Jag räknar därför i ton.

Av en från dessa utgångspunkter verkställd beräkning framgår, att den normala förbrukningen av kraftfodermedel kan uppskattas tillhopa till ungefär 2,070,000 ton om året.

För tillgodoseende av denna totalkonsumtion har stått till buds inhemsk skörd, vilken lämnat drygt $\frac{3}{4}$ eller 1,580,000 ton. Importöverskottet har beräknats till ungefär 335,000 ton och inhemsk produktion till 155,000 ton.

Vad beträffar förhållandena under innevarande konsumtionsår från den 1 augusti 1914 är först att märka, att under juni och juli månader år 1914, då farhågor redan yppades för felslagen foderskörd, en kraftig import ägde rum, vilken uppgick till 70,000 ton och med 30,000 ton översteg motsvarande summa för år 1913. Denna import kan antagas hava till stor del avsett vinterbehovet. Därjämte torde en icke alltför obetydlig behållning hava förefunnits från 1913 års osedvanliga rika foderskörd inom landet. Att räkna med ett lager å 130,000 ton vid konsumtionsårets början torde icke kunna anses överdrivet, enär detta icke motsvarar mer än knappt tre veckors åtgång under stallfodring. Skörden av havre och blandsäd uppgick år 1914 till allenast ungefär 960,000 ton, alltså ej ens $\frac{2}{3}$ av normal skörd, väsentligen beroende på årets svåra torka. Importen har från den 1 augusti 1914 till och med den 10 april 1915 utgjort 321,854 ton. Någon export har icke förekommit. Att lämna uppgifter om den inhemska produktionen av kraftfodermedel under samma tid faller sig svårt. Denna produktion avser huvudsakligen tillverkning av kli, oljekakor och melassfoder. Vad vetekliet angår kan man, med utgångspunkt från att vid förmalning av den tillgängliga vetemängden i medeltal erhålls ungefär 25 % kli, komma till en siffra av omkring 75,000 ton. Innan förordningen om den starka utmalningen av råg trädde i tillämpning, erhöles givetvis en avsevärd mängd rågkli. Hur mycket som på detta sätt utvanns till kreatursfoder, synes nästan omöjligt att ange. Om man anslår beloppet till 20,000 ton, synes detta icke böra vara för högt. Tillverkningen av melassfoder ävensom den obetydliga inhemska tillverkningen av oljekakor torde icke böra anslås till högre än till ungefär $\frac{4}{5}$ av vanlig medeltillverkning, alltså till ungefär 20,000 ton. Dessa nu angivna siffror utvisa tillhopa en tillgång å omkring 1,527,000 ton. Alltså skulle, därest konsumtionen finge antagas under året vara den vanliga, 2,070,000 ton, intill konsumtionsårets slut förefinnas behov av ytterligare 543,000 ton.

Det är emellertid all anledning antaga, att importen av kraftfodermedel — vilken icke ombesörjts av statens livsmedelskommission utan av den enskilda företagsamheten — kommer att fortfara. Enligt av livsmedelskommissionen infordrade uppgifter har redan den 15 februari de svenska foderimportörerna avslutat köp om nära 50,000 ton kraftfoder för leverans i

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

april, maj och juni. Även senare än den 15 februari torde dylika avslut ägt rum, vadan det icke torde vara överdrivet att räkna med en import å 70,000 ton efter den 10 april. Härigenom skulle bristen nedbringas till 473,000 ton.

Det bör emellertid kraftigt framhållas, att ovan gjorda beräkningar utgå från att förbrukningen skulle vara normal. Det synes mig emellertid fullkomligt visst, att förbrukningen under innevarande konsumtionsår vida understigit den normala. Härtill har i betydlig mån bidragit starkare nedslaktning på grund av den knappa fodertillgången och de höga prisen på kraftfodermedel. Sistnämnda omständighet torde även hava föranlett, att kraftfoderutfodringen väsentligen inskränkts i de flesta ladugårdar och antagligen även, ehuru i mindre mån, i häststallarna. Livsmedelskommissionen har trots sig kunna inalles beräkna, att utfodringen av kraftfoder i år minskats i ladugårdarna med $\frac{1}{3}$ och i häststallarna med $\frac{1}{4}$. Även om man icke vågar gå så långt utan beräknar minskningen i ladugårdarna till $\frac{1}{4}$ och i häststallarna till $\frac{1}{5}$ — vilket jag anser att man med trygghet kan göra — skulle på detta sätt enligt gjorda beräkningar konsumtionens totalbelopp minskas med tillhopp omkring 425,000 ton. Den ganska ringa mängd, som då skulle kvarstå såsom brist, nämligen 48,000 ton, är ej större, än att den torde kunna fyllas genom ytterligare import, varjämte bör beaktas, att på grund av brist på stråfoder inom stora delar av riket kreaturen antagligen i år komma att utsläppas på bete så tidigt som möjligt och i större utsträckning än vanligt. Man kan alltså enligt min mening anse, att någon allvarlig fara för brist å kraftfoder under återstoden av innevarande konsumtionsår icke föreligger utan att landets behov av dylikt foder intill den 1 augusti 1915, praktiskt taget, kommer att bliva fyllt. Detta dock naturligtvis under förutsättning att de för import inköpta foderpartierna lyckligt ankomma till landet. Detta har också hittills med obetydliga undantag ägt rum.

Genom meddelanden från centralanstaltens för jordbruksförsök husdjursavdelning samt i lantbrukstidskrifter och andra publikationer har i år dels påvisats vissa förut mindre beaktade fodermedel och dels framhållits huru besparing stode att vinna genom omläggning av utfodringen i särskilda fall. Det är antagligt, att dessa anvisningar lett till åtminstone någon utdrying av fodertillgången.

Om än således vårt lands läge i fråga om tillgång på kreatursfoder icke torde vara fullt lika gynnsamt som beträffande tillgång på brödsäd, där livsmedelskommissionens stora import synes väl täcka behovet, är dock sagda läge sådant, att jag för närvarande icke kan finna tillräckliga skäl för ett särskilt ingripande från statens sida till reglerande av den *lojala* handeln och förbrukningen.

På herr Hildebrands första fråga svarar jag:

Så länge vårt politiska läge är sådant, som det nu är, och icke under krisens fortgång förvärras, tror jag icke att ett direkt ingripande från statens sida till reglering av brödsädes- och foderförbrukningen inom landet bör ifrågakomma, men däremot anser jag nödvändigt att en viss kontroll över desamma utövas.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

På den andra frågan svarar jag:

Skulle förhållandena utveckla sig därhän, att denna ställning till frågan måste från statens sida övergivas, anser jag, att staten måste ingripa till kontroll och reglering av brödsädes- och foderförbrukningen inom landet ungefär på det sätt, som skett i Tyskland. Jag vill nämna, att samtliga i sådant avseende i Tyskland utfärdade lagar och författningar äro för mig tillgängliga och att kännedom erhållits även om övriga därstädes vidtagna organisationsåtgärder i dylikt syfte.

Härpå anförde

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till hans excellens herr statsministern få uttrycka mitt tack för att han i dag lämnat svar på den interpellation jag förut framställt. Att jag skulle finna innehållet i detta svar fullt tillfredsställande, torde väl näppeligen herr statsministern själv ha väntat sig, ty jag har i mångt och mycket eller åtminstone i åtskilligt av vad svaret rörde sig om, en något annan uppfattning än herr statsministern, måhända delvis beroende därpå, att hans synpunkter och mina äro eller åtminstone synas vara påverkade av olika skäl, av känslor och behov inom olika samhällsklasser. Herr statsministern får verkligen ursäkt mig, att jag fortfarande inte gärna kan, åtminstone i vissa avseenden, frångå den uppfattning, jag tillät mig uttrycka i min interpellation, kanhända något för starkt, något mindre parlamentariskt i uttryckssättet, nämligen att det syntes mig, att regeringen i vissa stycken på grund av förhållandena här i landet visat en oförsvarlig likgiltighet i vad gäller tillgodoseendet av de behov och krav, som just nu göra sig synnerligen starkt gällande inom de fattigaste lagen av befolkningen.

Herr statsministerns svar på min fråga, var, såvitt jag vid åhörandet av hans svar kunde rätt uppfatta, att en förutsättning för den till riksdagen avlämnade propositionen om pro-longerande av lagen om maximipriser var, att maximipriser även skulle fastställas och tillämpas, om de i fortsättningen kunde anses behövlige. Han uttryckte detta även litet längre fram i sitt svar, såvitt jag uppfattade det, på följande sätt: Om och när det visar sig nödvändigt, skall det bli maximipriser.

För min del är jag av den uppfattningen, att det redan förut visat sig behöfligt och nödvändigt både att utfärda bestäm-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

melser om maximipriser här i landet och att vidtagna åtskilliga andra åtgärder, som icke blivit vidtagna. Jag kan icke hjälpa, att jag, och jag vet många andra med mig, känt oss i icke ringa grad besvikna av regeringens livsmedelspolitik sedan krisens utbrott. Jag skänker mitt fulla erkännande åt den vackra början, regeringen gjorde, då till fjolårets riksdag avlämnades en proposition, där, såvitt jag förstår, riktiga och klara meningar uttalades. I statsrådsprotokollet för den 15 augusti 1914 heter det nämligen, att maximipriser och i samband därmed bestämmelser om tvångsuttagning av vissa förnödenheter kunde visa sig av behovet påkallade på grund av flera skäl. Och ett av dessa skäl omnämnes i propositionen med följande ord: »Men det kan också hända, att den kritiska situationen får tjäna till förevändning för en prisstegring, som går väsentligt utöver vad som är skäligt och av förhållandena påkallat. En sådan prisstegring står nära det ocker, mot vilket lagstiftning på annat område är riktad och det är så mycket mer berättigat att inskrida mot densamma, som den kan föranleda de största svårigheter och lidanden, särskilt för de mindre bemedlade klasserna.» Och beträffande kravet på att riksdagen skulle ge regeringen rätt till tvångsuttagning av vissa varor, alltså till expropriation av vissa slag av varor, vilket var ett nödvändigt komplement till bestämmelserna om maximipriserna, heter det, att det »kan befaras, att, i större eller mindre omfattning, innehavare av dylika varor skulle, hellre än att sälja varorna till det fastställda maximipriset, hålla dem inne i förhoppning att, då prisbestämmelsen upphört att gälla, kunna sälja varorna till högre pris. Skulle sådant förekomma i så stor utsträckning, att behovet av vara ej kan tillgodoses, blir det nödvändigt jämväl att framtvinga de ineliggande lagrens utsläppande i marknaden.» Det redogjordes vidare för, huru man, sedan lagren framtvingats, skulle förfara vid varornas försäljning, varvid man hade olika vägar att gå.

I det utlåtande, som vederbörande riksdagsutskott avgav över denna proposition, anfördes helt kort — jag skall blott citera en enda sak — att vid »behandling av förevarande spörsmål har utskottet för sin del funnit de av departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet den 15 augusti 1914 anförda skälen för ifrågavarande stadgandes upptagande i lagen synnerligen vägande.» Och riksdagen hade tydligen samma känsla, ty den gick längre, än vad till och med regeringen hade begärt i fråga om fullmakt in blanco för denna att i vissa fall handla, såsom omständigheterna krävde. I den proposition, som nu föreligger till riksdagens behandling, uttalas även, att någon tvekan icke gärna synes kunna råda om att lagen bör förnyas och att de förhållanden, som föranlett lagens tillkomst, icke hava undergått någon förändring på grund varav lagen numera skulle vara mindre erforderlig än förut o. s. v.

Syftemålet med dessa lagar har angivits vara och är fortfarande, att man med deras hjälp och med den rätt, som de

lägga i Kungl. Maj:ts hand, skulle kunna tillgripa kraftiga åtgärder för att hindra livsmedelsprisen att springa upp till en oskälighöjd.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Nu säger herr statsministern att dessa lagar verkat genom sin blotta tillkomst och att den rätt, som Kungl. Maj:t haft, verkat återhållande på prisstegringen. Men när man ser på dessa prisstegringar, förefaller det mig, som om man kommer till det resultatet, att de dock *icke verkat tillräckligt återhållande*, utan att Kungl. Maj:t på några punkter verkligen även behövt tilllämpa dem.

Jag tillät mig i min interpellation anföra, hurusom priserna på en hel rad av varuslag hade höjts, och jag ber i dag få meddela, att sedan denna interpellation framställdes, ha varuslagen nästan utan undantag alltjämt gått i höjden. De uppgifter jag anförde i interpellationen gällde prisförhöjningar från krisens början t. o. m. februari; jag har nu här i min hand vissa varupriser för mars månad enligt de uppgifter, som av socialstyrelsen inhämtats från 44 platser i riket. Jag skall icke taga så många varuslag, blott ett litet antal av de viktigaste. Sålunda tar jag icke med sådana varor, som smör och ägg. Märkvärdigt nog har smöret höjts, trots att vi kommit på värsidan, under det att äggen sjunkit i pris. För margarin däremot var prisförhöjningen i procent från krisens början under februari 20,3; för mars månad är den 24,4 %, alltså en ytterligare höjning med 4,1 %. Årtorna ha höjts under mars från förutvarande 92,3 % till 106,7 %, eller med 14,4 %. Bruna bönorna ha under månaden höjts med 17 % eller från 41,3 % till 58,7 %, som var rådande under februari månad. Mjölet, rågmjölet, hade höjts t. o. m. februari med 47 % utöver priset vid krisens början och t. o. m. mars till 52,4 %, eller med 5,4 %. Och motsvarande höjning för vetemjöl är 3,7 %. Jag ber i detta sammanhang få erinra om att det är en relativt obetydlig höjning, som förekommit under mars månad; den egentliga stora höjningen har man att inregistrera från den 1 april, då som bekant priserna på mjöl höjdes med 4 öre. Grynen ha höjts med 3 % under mars, risgrynen med 2,5 %, rågrödet med 4,9 % för det hårda brödet och 3,8 % för det mjuka. — Här ber jag få göra en liten parentes. Att icke det mjuka rågrödet höjts mera under mars månad, har från sakkunnigt håll för mig uppgivits bero därpå, att prisförhöjningen i Skåne på sur limpa, ankarstock, varit ytterst obetydlig, vilket i sin tur förorsakats av de många kooperativa bagerierna, som finnas därnere. — Om man bortser från detta förhållande, springer siffran upp något, och i övrigt förhåller det sig med de bröduppgifter, jag här lämnat, på samma sätt som med mjölprisuppgifterna; det är en relativt liten förhöjning under mars månad; en väsentligare höjning har kommit till under april månad. Vi fortsätta vidare. Köttet har sprungit upp under månaden med 1,7 %, och nu går det upp med rasande fart vecka efter vecka. Jag skall icke trötta med många uppgifter, utan vill

Svar å interpellationer. (Forts.) endast nämna, att det färska fläsket sprungit upp från den prisförhöjning av 14,1 %, som förut rådde, räknat från krisens början, till 21,1 % eller med 7 %. Och vad gäller det salta fläsket, så har detta gått upp från 13,3 % till 18,5 % eller med 4,8 % o. s. v.

Jag undrar, om någon kan på allvar bestrida, att sådana prisförhöjningar måste anses oskäligen i ett land, som är neutralt, som lyckligtvis för oss alla undgått att indragas i kriget, tack vare — det vill jag gärna medgiva och framhålla — i väsentlig grad regeringens utmärkta politik på detta område, och i ett land, där tillförseln varit tämligen jämn och icke mött alltför stora hinder. Jag för mitt vidkommande tycker, att under förhanden varande förhållanden dessa förhöjningar äro oskäligen och äro ett starkt motiv för kraftigare åtgärder, än som vidtagits.

Av hans excellens, herr statsministern har givits ett öppet erkännande, att en bidragande orsak till att spannmåls- och mjölkprisen gått upp i höjden så mycket, som de gjort, ligger i regeringens försummelse att icke köpa i tid. Jag skall icke allt för mycket fästa mig därvid eller orda därom, ty ingen är ju ofelbar, och även de bästa beräkningar kunna slå fel, vadan en försummelse av här förevarande slag kan vara förklarlig. Men det förefaller mig dock, som om på ett annat område regeringen icke velat reparera denna försummelse, såsom den bort och såsom den enligt min mening med goda utsikter till framgång kunnat göra. Herr statsministern nämnde, att tullsuspensionen icke tjänat mycket till, beroende på de höga fraktsatserna. Ja, enligt uppgifter, som jag tillätit mig anföra i min interpellation, och som hittills icke blivit motsagda, hava dessa höjda fraktsatser åstadkommit en prisförhöjning, motsvarande icke blott tullbeloppet utan därjämte ytterligare 1 krona 15 öre per 100 kg. Jag skall be att få anföra de siffror, som jag åberopade i min interpellation, för att se, om någon rimlig förklaring på desamma kan lämnas, ty hittills har jag icke sett någon dylik.

Jag har anfört att under det att vetet från den utländska marknaden stigit med omkring 60 %, ha frakterna stigit med ej mindre än omkring 400 %. Dessa höga fraktsatser låra betyda en höjning för det utav staten importerade vetet med ej mindre än kr. 4 : 75 per 100 kg. Tullen är suspenderad, men rederierna taga nu för sin del ej blott den förut gällande tullen till hela sitt belopp, utan därtill ytterligare 1 krona 15 öre på vart 100 kg. vete, som importeras. En på området tydligen fullt sakkunnig person har uppställt och offentliggjort en kalkyl över fraktinkomster för en båt på 6,000 ton, vilken går från Amerika till Sverige med vetelast. Jag skall icke här upprepa hela kalkylen, utan vill blott nämna slutresultatet, som är, att för varje resa uppkommer en extravinst på omkring 232,000 kronor. Denna extravinst uppgår till drygt 2 ½ gånger bruttofrakten för en resa under normala förhållanden och betyder omkring 30 % i nettovinst å fartygets värde.

Om än dessa siffror möjligen i någon detalj kunna vederläggas, så kvarstår dock, jag tror utan bestridande från något håll, att dessa frakter varit i högsta grad fördyrande för vårt dagliga bröd, och att åtgärder bort kunna vidtagas för deras nedbringande. Regeringen sluter inom sin krets enligt min tanke på olika områden så inflytelserika och kraftiga män, att man kunnat vänta större intresse för åtgärder mot dessa oerhört dryga och fördyrande fraktsatser, än som allmänheten veterligen blivit ådagalagt. Herr statsministern, tror jag det var, nämnde dock i sitt anförande, att i vissa länder hade man mobiliserat handelsflottornas fartyg, och jag tycker, att med de exempel ögonen, som jag tillåtit mig framdraga och som för övrigt äro kända för många, som följt med förhållandena, skulle det kanske icke varit så alldeles omöjligt för regeringen, med den makt, som enligt min mening förra riksdagen gav regeringen, att, liksom den mobiliserat alla landets vapenföra män till fredsvakt vid våra gränser, även mobilisera erforderligt antal handelsfartyg för införande av brödsäd för vanlig fraktkostnad till detta folk, som skulle försvara landet.

Svårigheter finnas kanhända, det förnekar ingen, men varför äro svårigheterna väl till, om icke för att övervinnas? Och om man möjligen anser sig böra rycka på axlarna åt detta förhållande, skall man dock komma ihåg bakgrunden: brödsäden har fördyrats härigenom med 4 å 5 kronor per 100 kg. mjöl, och vad det betyder för många fattiga familjer, vilkas försörjare äro nere på en årlig inkomst av 800 å 1,000 kronor, det behöver man sannerligen icke vara expert på området för att förstå.

Jag skall något beröra även en annan punkt. Regeringen förelade riksdagen en proposition med förslag till bestämmelser dels till spannmålens utmalning på visst sätt och dels till viss bakning av bröd. Man förordade, för att utdryga brödsädesförråden, att i brödet skulle tvångsvis inbakas potatis eller andra ingredienser. Man har icke ansett sig behöva utfärda någon dylik förordning, och därom är ingenting att säga, men jag ber att få erinra om att lagutskottet i sitt betänkande över detta förslag betonade behovet av åsättning av maximipriser å potatis, åtminstone under vissa förutsättningar. Redan när denna fråga behandlades, hade var och en, som stod i förbindelse med olika personer i landet, tillfälle att erfara, huru en viss rörelse började; det annonserades i smärre bygdetidningar, att potatis uppköptes i större partier till högsta pris, det berättades, hurusom landsbygden genomförs av agenter från olika firmor, vilka köpte upp potatis, och man konstaterade, hurusom potatispriserna stego vecka efter vecka. För mitt vidkommande tycker jag, att regeringen bort i högre grad, än som skett, redan tidigare uppmärksammat detta förhållande och tagit i övervägande, huruvida icke maximipriser å potatis kunde vara av behovet påkallade.

Det är nu ett faktum, att potatisprisen gått upp, och enligt socialstyrelsens uppgifter för mars månad ha prisen stigit med

Svar å interpellationer.
(Forts.)

följande belopp per fem liter: i Stockholm från 34 till 50 öre eller med 16 öre och i södra Sverige, typiskt nog, från 31 till 46 öre eller med 15 öre. Jag ber i detta sammanhang få erinra, att enligt en uppgift, som ett av statsråden, jag minnes icke vem, lämnade, högsta priset, betecknande nog, noterats på en plats i Skåne. Jag ber att få komplettera den uppgiften med att denna ort är Landskrona, där potatispriset enligt socialstyrelsens uppgift är uppe i 53 öre per 5 liter, det högsta pris, som officiellt noterats i riket. I östra Sverige, omfattande Ostergötland och Mälar dalen, har priset gått upp med 9 öre eller från 35 till 44 öre. I västra Sverige, omfattande även Halland och Örebro län, är prisstegringen 7 öre eller från 33 till 40 öre, i Småland 11 öre eller från 26 till 37 öre. I Norrland, där enligt vad det visat sig, prisstegringar kräva längre tid för att göra sig gällande, är prisstegringen 3 öre eller från 32 till 35 öre. Genomsnittspriset för hela riket har gått upp från 32 öre vid årets början till vid mars månads slut 40 öre, eller med 8 öre.

Av de meddelanden, jag fått från olika delar av landet, framgår, att en väsentlig orsak till dessa prisstegringar är just den omständigheten, att potatisen uppköpes av uppköpare, lägges på lager och pressas upp i pris. Jag behöver blott anföra ett enda exempel från en liten plats i Skåne, som heter Vinslöv. Därifrån skriver en namngiven, vederhäftig person, att en grosshandlare — jag kan för övrigt gärna säga hans namn, G. Svensson — har hela eftervintern haft agenter ute runt om i södra Sverige och köpt upp potatis i större partier, och samma person har för tillfället blott i Vinslöv ett lager av 40 vagnslaster matpotatis upplagt. Från Vimmerby med flera småplatser meddelas liknande erfarenheter. Vore det icke skäl, under sådana förhållanden, att hejda denna prisstegring på en för fattigt folk betydelsefull och under svåra tider ytterligare betydelsefull matvara? Tror man verkligen icke, att detta skulle låta sig göra medelst maximipriser och medelst tvångsuttagning, eller finnes det något annat medel, varmed man kan hejda denna förhöjning, som jag för min del anser oskälig, obillig och orättfärdig? I vart fall har, såvitt jag känner till, intet gjorts åt den saken förrän på allra sista tiden, och jag ber att få säga, att snart nog komma bestämmelser om maximipris och tvångsuttagning för sent, *vad beträffar potatis*. Sådana skulle varit införda tidigare, för åtskilliga veckor sedan. I varje fall hade det varit bättre, att man redan då och icke först nu börjat undersöka, huru stor mängd potatis som finnes, och börjat söka utarbета förslag till bestämmelser om maximipris. Jag anser för mitt vidkommande, att regeringen har skuld till att dessa potatispriser fått springa upp, och jag anser, att regeringen bort använda sig på ett annat sätt av den rätt, som den fått, för att mota denna prisstegring.

Ett annat slags varor, som äro en viktig livsfrönödenhet och som låtit på sista tiden mycket tala om sig och på vilka pris-

förhöjningarna blivit allt kännbarare, äro köttvarorna och fläskvarorna.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Det har förut tidigare av herr jordbruksministern under en debatt här i kammaren framhållits, att det vore oklokt att utfärda exportförbud för kött och fläsk. Jag medger fullt väl, att det är en omtvistad sak detta, men jag kan samtidigt icke frångå, att den uppmärksamhet, som från skilda håll fästs på denna sak, och den maning, som ställts till regeringen att söka reglera denna export, varit berättigad, och att icke de åtgärder vidtagits, som varit erforderliga för att hindra denna prisförhöjning, som vi se vecka efter vecka äga rum, särskilt i vad det gäller fläsk.

För mitt vidkommande anser jag, att kraftigare åtgärder ifråga om exportförbud för kött- och fläskvaror böra tillgripas, än som ha blivit tillgripna. Jag skall tillåta mig att anföra några siffror rörande exporten från Sverige till utlandet från blott en plats. Det har uppgivits, att från Malmö slakteris köttbesiktningensbyrå besiktigats för export under januari 1914 175,314 kg. mot 682,063 kg. under januari månad i år, alltså 4 gånger så mycket; under februari 1914 141,052 mot 819,108 under februari månad i år, alltså sex gånger så mycket; under mars 1914 144,000 mot 1,092,692 under mars i år, eller 7½ gånger så mycket. Tager man hela första kvartalet förra året mot första kvartalet i år, så får man en export, blott från denna slakthusbesiktningensbyrå, som stigit från 461,172 kg. 1914 till 2,493,866 kg. i år, eller 5 gånger så mycket i år som i fjol.

Motsvarande eller om inte fullt motsvarande — ty Malmö är ju en stor exportort — så åtminstone i samma riktning gående siffror visa sig från samtliga våra slakthus och samtliga våra exportslakterier. Från ett enda litet svinslakteri exempelvis, i Hörby, har exporterats enligt sakkunnig uppgift icke mindre än 1,300,000 kg. sedan krisens början. Och resultatet börjar nu visa sig i oerhört höga priser samt därjämte från många håll uttalade allvarliga farhågor för att rent av brist kommer att uppstå särskilt på fläsk längre fram. En affärsman inom exportbranschen, som haft tillfälle besöka södra, mellersta och östra Sverige under de senaste månaderna, förklarar, att, såvida hans iakttagelser icke bedraga honom, ha vi att räkna med ett fläskpris fram i juni och juli månader av upptill 3 kronor per kg., och han säger, att på grund av den omfattning, som exporten utav fläsk tagit, är det nu i vissa delar av landet så nedslaktat, att det nu icke är möjligt att uppbringa annat än mindervärdiga grisar eller svin till slakt. Man kan icke säga annat, än att dessa antaganden, byggda på sålunda gjorda iakttagelser, bestyrkas av de pris, som fläsk f. n. betingar — och fläsk är ju, som envar känner till, ett för de mindre bemedlade klasserna synnerligen viktigt födoämne.

Jag vet, att det bland landets befolkning icke råder enighet om de synpunkter, som jag här har framdragit. Om jag icke visste det förut, fick jag en ordentlig erinran därom härom dagen, då jag fick mig tillsänd en artikel från en lantmannatidning i

Svar & inter-
pellationer.
(Forts.)

Västergötland, där det talas ett helt annat språk än det jag för. Det heter nämligen där i denna lantmannatidning, att »vid någon eftertanke måste det väcka förundran hos litet var, som känner med sig, att härskarornas Gud måste vara en helig och rättfärdig Gud, när vi svenskar ända till i dag sluppit så lindrigt undan, vi som syndat på nåden i över 100 år utan straff och krig.» Och så heter det vidare: »Jämföra vi det nuvarande skedet inom landet med det närmast föregående, så skola lantmännen finna, att de små partier, som bli till avsalu efter 1914 års skörd, betalas något högre, än någon av oss varit med om i regel.» Och vidare utredes, huru lantbrukets vitalaste fråga, mjölkprisfrågan, har ryckt fram i främsta linjen och priset bringats upp ett stycke på väg mot målet. »Vi äro på rätta vägen till en ännu lyckligare period av svenskt lantliv.» Och vidare heter det, att det är en synnerligen lycklig situation, vårt land befinner sig i och att »vi böra försvara och utveckla denna situation, så att vi bli självbestämmande i eget hus, vår modernäring. Denna gång ha ett onormalt torkår och ett oerhört världskrig erfordrats för att få upp skummjölken 2 öre i Sverige. Bönder, hållen kvar eder tvåöring, när torkan och världskriget rasat över. Tackom Gud för skärven och freden och höstregnet.» Och vår nuvarande regering prisas i de högsta tonarter på följande sätt: »Gudi vare lov för vår pampiga regering och om Gud skall bevara Konung och fädernesland, så tackar Gud allt folk.»

Jag fick, vid läsandet härav, en nära nog hemsk erinran, en vidrig erinran för övrigt om att meningarna i detta land äro delade under nuvarande situation, och jag vill för mitt vidkommande blott förklara, att enligt min uppfattning regeringen, som prisas på sätt jag här nämnt, tagit alltför stor hänsyn just till de tonarter, som jag här tillåtit mig ur tidningen citera, och alltför liten hänsyn till de synpunkter, som jag upprepade gånger tillåtit mig anföra från den andra sidan, där de stå, som icke ha något annat att förvandla till bröd och livsuppehälle än sin arbetskraft, vilken sannerligen icke stigit under krisen.

Slutligen vill jag säga som min uppfattning, att jag anser, att regeringen bort redan på ett långt tidigare skede, i vad gäller brödsåden, företagit en inventering utav de inom landet befintliga förråden, och därjämte följt exemplet från Tyskland och för all säkerhets skull utfärdat förbud mot utfordring av kreatur med brödsäd, vidare, när prisen började gå i höjden, utfärdat maximiprisbestämmelser och i samband därmed lämnat bestämmelser och vidtagit åtgärder ifråga om tvångsuttagning av hos enskilda befintligt överskott, vilket de enskilda ville ligga på och i likhet med den bekante affärsmannen i Landskrona »se tiden an», tills prisen ginge i höjden.

Vad särskilt beträffar exporten av fläsk- och köttvaror, bör regeringen ännu taga i allvarligt övervägande, huruvida icke exporten av dessa varor måste regleras dels till förhindrande av att prisen alltjämt gå i höjden, såsom de gjort under de senaste

månaderna, och dels till förhindrande av att rent av brist framdeles uppstår i landet på dessa varor. Något bestämt löfte därom eller ens några uttalanden, som giva bestämda förhoppningar om att dessa åtgärder en gång framdeles komma att vidtagas, även om det visar sig, att prisen komma att gå ytterligare i höjden — ty det är alltid tvistigt att avgöra, vad som menas med »nödvändigt» och »behövtligt» — har inte herr statsministern, såvitt jag förstår, lämnat i sitt interpellationssvar. Och därför kan jag för mitt vidkommande och med mig, tror jag, hela den stora konsumerande fattiga befolkningen icke vara tillfredsställd, icke nöjd med detta interpellationssvar eller rättare sagt med dess innehåll och de garantier och förhoppningar, som däri lämnas. Jag har icke velat fränkänna regeringen all förtjänst — tvärtom, jag vet mycket väl, att oerhörda svårigheter äro förenade just med att handhava dessa ting, men å andra sidan har jag icke heller kunnat lämna det erkännandet, att allt blivit gjort, som kunnat göras, och det är detta, som jag här, herr talman, tillåt mig anföra i samband med det tack, som jag i övrigt velat rikta för svaret å min interpellation.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Då jag nu ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta ett värdsamt tack, så är anledningen icke allenast den, att jag härmed velat uppfylla ett vedertaget bruk, utan ligger i än högre grad däri, att de upplysningar och påpekanden, som lämnats, synas mig vara mycket värdefulla. Till detta mitt tack ber jag få knyta några reflexioner, men jag anhåller, att kammaren måtte förlåta mig, om jag icke upptager fullt lika lång tid, som den föregående ärade talaren.

Det rika ämne, som vi här i dag tala om, sönderfaller ju i två tämligen skilda spörsmål, såsom framgår både av interpellationerna och de synnerligen belysande och värdefulla svar, som lämnats från statsrådsbänken. Det ena spörsmålet rör ju livsmedelsförrådets tillräcklighet och utdrygande, det andra deras pris. Man kan naturligtvis tänka sig överflöd på livsmedel och fodermedel, men ändock högt uppdrivna pris på grund av bristfällig handels- och transportorganisation. Man kan också tänka sig otillräckliga förråd, men dock att prisen hållas nere antingen genom ovetenskap, att brist kan uppstå, eller också genom statens åtgöranden. I ett fall förefaller det mig, som om prishöjning kunde direkt försvaras såsom led i ett målmedvetet arbete att bringa ned konsumtionen, om den nämligen kan bidra till att minska konsumtionen och att locka fram förråd, som hållas tillbaka. Det sista är fallet naturligtvis endast, om icke anledning finnes att antaga, att en prisökning kan följas av flera andra.

Jag vill emellertid här alldeles bortse från prissättningen och frågan om livsmedelsprisens lägen och endast fästa mig vid ett spörsmål, det som min interpellation också avser, nämligen om livsmedelsförrådets tillräcklighet och utdrygande.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Alla, som följt med vår livs- och fodermedelsfråga under kris-månaderna, ha sett, att landet befunnit sig i ett mycket farligt läge — ty större fara kan väl knappast tänkas för ett folk än att utsvältras. Och man vill inte gärna tänka sig in i, huru det skulle ha ställt sig, om vi tvingats med i kriget — och kriget har visat, att intet folk är suveränt över sin egen neutralitet. Men nu, när vi kunnat behålla vår neutralitet, har utfyllandet av våra förråd här hemma varit beroende av tillförseln, och ej ens över tillförseln råder ett land suveränt under pågående krig.

Under sådana förhållanden är det ganska förklarligt, att jag till-lät mig framställa min interpellation — sedan jag framställde den ha nära 2 $\frac{1}{2}$ månader förflutit. Herr statsrådets svar har nu visat, att man äger skäl att med rätt stort lugn gå till mötes den närmaste tiden, att bristen på foderämnen möjligen eller alldeles säkert varit större än på spannmål, men att konsumtionen också har varit så pass mycket lägre, att en utjämning sannolikt har skett. Herr statsrådet tillade emellertid, att allting såg lugnt ut — om intet hinder mötte. Och naturligtvis ligger det en viss betänklighet däri, att man ännu i dag måste tillfoga en sådan liten sats. Ännu kunna hinder uppstå, ännu kan mycket hända, och naturligtvis är det icke skäl, att vi invagga oss i ett alltför stort lugn.

Herr statsrådet påpekade vidare, att om vi komma i sådant läge, att kraftigare åtgärder måste vidtagas, då få vi beträda samma väg som den man slagit in på i Tyskland. Det synes mig, att detta med allt skäl kan framhållas, då väl åtgärderna därnere, eller systemet av åtgärder därnere, torde vara på en gång de kraftigaste och bäst genomtänkta, som vi sett uppkomma under kriget. Men frågan är, om man inte ändå skulle kunna tänka sig åtskilliga åtgärder för säkerhets skull av ren försiktighet, även om man inte komme i sådant nödläge, att dessa kraftiga mått och steg behöva vidtagas, eller åtminstone innan man kommer till desamma. Det finens ju två sätt att råda bot, om en brist skulle förefinnas. Det ena är att öka de förefintliga förråden, det andra att söka utdryga desamma. Ifråga om konsumtionens begränsning, d. v. s. ett utdrygande av förråden, torde det dock finnas åtskilliga mellanstadier, där åtgärder naturligtvis icke kunna åstadkomma så mycket som kraftigare mått och steg, men där väl ändock något skulle kunna åstadkommas.

Jag vill här i dag egentligen tala om en enda åtgärd, ifråga om vilken små förberedelser visserligen tagits, men där jag dock tror, att så ofantligt mycket skulle kunna göras genom ett målmedvetet upplysningsarbete om svårigheten att förse landet, särskilt om det gäller längre tid, med livs- och fodermedel och om nödvändigheten för var och en att behjätta detta och söka inskränka sin konsumtion. Jag har den känslan, att man på många håll på grund av dyrheten får gå ned med förbrukningen, men att icke inom vårt folk finnes den levande känslan av att detta även kan vara nödvändigt av andra skäl. Frågan är då, huru ett sådant upplysningsarbete skulle kunna bedrivas. Jag tror då, att detsamma för att få auktoritet torde böra igångsättas enligt regeringens initiativ och genom dess försorg. Jag

känner mig alldeles övertygad om att, om något i denna väg skulle göras, skulle exempelvis de tre partiernas organisationer i hela landet sätta en heder i att få hjälpa till, att få sprida upprop och flygblad och bidra med muntlig upplysningsverksamhet, som kunde ifrågakomma. Jag är lika övertygad om att olika kvinnoföreningar och andra organisationer skulle vilja medverka, och det förefaller mig, att, om regeringen tagit initiativet, skulle sedan utav dylika organisationer och föreningar utsedda personer såsom en liten kommitté kunna fortsätta detta enligt min tanke synnerligen viktiga arbete, ett arbete, som ändock borde kunna ha åtskillig effekt bland vårt folk, där man sannerligen icke är vand vid att tänka på sparsamhet eller att undvika, att viktiga förnödenheter förfaras.

Även om landet icke skulle komma i ett sådant nödläge, att importen av brödsäd skulle försvåras eller förhindras, så skulle dock i ett målmedvetet arbete för en konsumtionsbegränsning ligga både en privatekonomisk och en nationalekonomisk fördel av omätlig betydelse. Nu tänka naturligtvis många, att om ett par månader börja grönsakerna komma, då kan boskapen släppas ut på bete, och om några månader ha vi den nya skörden. Ja, men är därmed verkligen saken alldeles klar, äro därmed alla svårigheter övervunna? Jag har en bestämd känsla av att genom hela världen går en den varmaste önskan, att kriget icke måtte sträcka sig över nästa vinter, att ett nytt vinterfälttag måtte undvikas. Men lika säkert synes vara, att det finnes icke ett enda krigförande land, som icke redan nu vidtager kraftiga åtgärder för ett andra vinterfälttag. Detta är naturligtvis av försiktighet. Och på samma sätt synes man även med stor försiktighet böra se, vad framtiden har att medföra och vad vi ha att gå till mötes. Man har flera gånger förut tagit miste om världskrigs antagliga längd, och det kan hända, att man gör ett missstag härutinnan även nu. Skulle kriget mot allas förhoppningar komma att sträcka sig över nästa vinter — ja, över den vintern räcker icke den nya skörden, och då börja svårigheterna att tillgodose vår import. Kanhända bli svårigheterna då vida större, än de varit under innevarande vinter. Det synes mig därför, som om det funnes mycket viktiga skäl att se längre framåt i tiden, att förutsätta icke som antagligt utan endast som möjligt, att kriget blir långvarigare, än vad man tänkt sig, och redan nu börja fundera på, huru man under nästa vinter skall kunna ställa det bättre, än vi haft det under den nu snart förflutna.

Vore det inte t. ex. av mycket stor vikt, att skörderapporterna i sommar och höst bli något mera ingående och noggrannare, än de i allmänhet pläga vara? Vi ha ett par gånger i kammaren hört framhållas, att en inventering av förefintliga förråd skulle ställa sig mycket svår att verkställa, och vi ha i dag hört, att Kungl. Maj:t vänt sig till Konungens befallningshavande för att få närmare upplysning härutinnan. Nu förefaller det, som om en noggrannare undersökning av själva skörden direkt skulle kunna ställa sig lättare än att efteråt inventera de förråd, som finnas, och att även det mycket motbjudande i en sådan inventering därmed skulle bortfalla.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å interpellationer. Det erfordras dock alltid en skördeberäkning, som dock många gånger visat sig ganska bristfällig.

(Forts.)

Kunde inte också, när man tänker särskilt på sommaren, en del åtgärder vidtagas för att bättre tillvarata förefintlig tillgång på livsmedel? Huru mycket är det inte, som nu förfares under sommarvärmerna vid transporter, å torgen, i hamnarna och på andra håll? Huru mycket är det icke, som slösas bort på grund av bristfälliga eller svåra transportanordningar? Jag undrar ändå, om icke åtskilliga åtgärder i god tid skulle kunna vidtagas för att få bort en del av dessa svårigheter och sörja för att icke större procent förfares av de nya livsmedel, som äro att förvänta, än som är alldeles nödvändigt.

Skulle icke för övrigt hela vår folkhushållning få ett gott tillskott, om skogsbären i sommar och höst bättre kunde tillgodogöras? Det brister oerhört mycket härutinnan, åtminstone på en hel del håll ute i landet. Iåt vara att åtskilliga av dessa påpekanden och önskemål äro obetydliga, alla tillsammans äro dock betydande nog, när det gäller att utdryga livsmedelsförråd, som vi äga i landet eller som i landet inom en nära framtid kunna skapas.

Slutligen hade jag den känslan redan, när jag väckte min interpellation, och har haft den alltsedan dess, att det säkerligen vore mycket klokt, om förberedande åtgärder vidtoges för olika alternativ genom statens ingripande, så att, om landet komme i ett verkligt större nödläge, allt är gjort, som kan göras. Vad herr statsrådet i dag sagt rörande Tyskland, synes giva vid handen, att ett sådant förberedande arbete delvis blivit utfört, och detta synes mig vara mycket välbetänkt.

Vad jag nu anfört står — och det har jag velat understryka — naturligtvis icke i någon som helst strid mot vad herr statsrådet i dag har upplyst oss om, utan torde mera anknyta sig till några av de tankar, som han framfört. Och vad den upplysningsverksamhet angår, som jag ger en sådan vikt, så var det ett par ord i herr statsministerns svar, som även omtalade en sådan upplysningsverksamhet som önskvärd och nyttig, åtminstone såsom jag uppfattade ordalagen.

Med vad jag sagt har jag sålunda endast velat lämna ett litet bidrag, i vad på mig ankommer, till diskussionen om denna för hela vårt folk viktiga fråga, och jag vill sluta, såsom jag börjat, med ett tack för alla de värdefulla upplysningar, som vi i dag mottagit.

Herr Ingvarson: Herr talman, mina herrar! Den levande känsla för behovet av inskränkningar i konsumtionen, som den siste ärade talaren nyss talat om och som i dagligt tal kallas för att spara, den tror jag inte är främmande för de breda folklager, som denna fråga närmast berör. Där har man för länge sedan fått lära sig konsten att inskränka behoven till det allra yttersta, och det är därför naturligt, att den fördyring, som nu inträtt, skall drabba dem på det mest kännbara sätt, och det är därför också lika naturligt, att dessa folkklasser med synnerligen stor otålighet motsett de inter-

pellationssvar, som här i dag givits. Men jag tror för min del icke, att de kunna känna sig tillfredsställda med det svar, som lämnats. När detta blir känt över landets bygder, kommer det att kännas, som om man fått mottaga stenar i stället för bröd. Med all aktning för regeringens strävanden på dessa områden och för vidtagna åtgärder och med fullt erkännande av de svårigheter, som man i detta avseende kämpat med, är det ändå min och säkerligen ofantligt många mycket bestämda övertygelse, att här kunde väsentligt mera gjorts, än som blivit gjort. Jag tror i likhet med herr Persson i Norrköping, att för stor hänsyn tagits till producenter och alldeles särskilt till mellanhänder och för liten hänsyn till konsumenterna, och följden har blivit, att det uppstått icke blott bekymmer utan, efter vad jag erfarit, på många håll rent av en växande förbittring, som man icke kan undgå att fästa avseende vid.

Bland konsumenterna befinner sig även staten själv, och jag kan icke underlåta att med ett litet exempel belysa, vad det under nu rådande dyrtid innebär för staten att vara konsument. Jag har skaffat mig uppgifter från ett infanteriregemente i södra Sverige rörande de priser, som regementet får betala för provianten till manskapet, och de äro synnerligen belysande, därför att det icke är några beräknade eller åsatta priser, utan det är rena inköpspriser. Förut har det varit så, att regementet träffat avtal om leverans till pris, som på förhand fastställts för ett år. Så har skett till och med 1914, men vid ingången av 1915 vägrade leverantörerna att gå med på fastställandet av priser för längre tid än tre månader, vilket hade till påföljd, att man fick träffa avtal för endast tre månader. Den kostnad per man och dag, som regementet haft för mathållningen, uppgick under 1914 till 56 öre, under första kvartalet innevarande år steg den till 67 öre, och under andra kvartalet har den stigit till 88 öre. Allt tyder på, att kostnaden ytterligare kommer att stiga under tredje kvartalet. Beträffande de viktigaste artiklar, som regementet upphandlar, skall jag tillåta mig att anföra liknande siffror enligt leveranskontrakt dels för föregående år, dels för första kvartalet i år och dels för andra kvartalet. Priset för mjukt rågbröd var föregående år 15 öre per kilo, under första kvartalet i år 23 öre och under andra kvartalet 36½ öre, för hårt rågbröd voro siffrorna resp. 31, 34 och 46. Rimsaltat fläsk kostade resp. 1,07, 1,10 och 1,60 kr., korngryn betingade ett pris av 22, 33 och 43 öre samt färskt nötkött 83, 86 och 98 öre. Skummjölkspriset, vars förhöjning herr Persson i Norrköping nyss belyste med ett litet exempel, har stigit från 5½ öre per liter föregående år till 7,4 öre under första kvartalet i år och 8,8 under andra kvartalet. Mejerismör har ökats i pris från 2,23 kr. till resp. 2,40 och 2,60 kr. Potatis, som annars brukar säljas jämförelsevis billigt i södra Sverige på grund av den stora produktion, som där råder, kostade föregående år 2,7 öre per liter och gick under första kvartalet i år upp till 3,1 öre samt under andra kvartalet till 7,8 öre. Sill steg i pris under samma tid från 26 öre till resp. 26½ och 32 öre, gula ärter från 20 öre till resp. 48,3 och 62 öre samt slutligen havregryn från 26 öre till resp. 44 och 44½ öre.

Svar å interpellationer.
(Form.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

De anförda siffrorna ha intresse såsom belysande för vad staten får betala i egenskap av konsument vid inköp i parti och för leverans under längre tid. Det är emellertid uppenbart, att för enskilda, som endast kunna köpa i småpartier och för tillfället, priserna bli ännu mera kännbara, och särskilt vad min valkrets beträffar, kan jag försäkra, att man känner sig i allra högsta grad förbittrad över den prisstegring, som förekommit särskilt på potatis och fläsk.

Herr statsministern har naturligtvis rätt i vad han säger rörande anledningarna till prisstegringen, framför allt då det gäller varor, som vi behöva importera. Men de varuslag, som det här är fråga om, ha vi inom landet, och beträffande dem förmenar jag, att prisstegringen kunnat undvikas, därest exportförbud införts och maximipriser blivit fastställda. Så har icke skett, och det må ej förtänkas den stora allmänheten, om den känner bitterhet, då man dag efter dag ser, hurusom konservfabrikerna, såsom de kalla sig, två- och tredubbla sin arbetsstyrka samt arbeta natt och dag. De köpa upp alla tillgängliga fläskpartier icke blott i städerna utan även på landsbygden för att på ett mycket lättvindigt och hastigt sätt konservera varorna, såsom de kalla det, och sedan sända dem utrikes, medan det samtidigt blir nästan omöjligt för den inhemska befolkningen att skaffa sig något därav eller om det kan ske, det blir till synnerligen höga priser.

Jag tror, att om regeringen hade i tid beaktat dessa förhållanden och tillräckligt kraftigt ingripit däremot, skulle det varit möjligt att hålla nere priserna. Det har emellertid icke skett, och nu äro de uppe i sådan höjd, att det naturligtvis icke låter sig göra att omedelbart få ned dem igen, men jag skulle ändå vilja uttala den förhoppningen, att regeringen särskilt i dessa avseenden gör vad göras kan. Det är uppenbart, att framför allt där det råder arbetslöshet eller inskränkning i driften och sålunda inkomsterna äro väsentligt minskade, skola bekymren vara långt större än på andra håll. Så är fallet på åtskilliga ställen i landet och icke minst i de bygder, där jag hör hemma.

I detta sammanhang vill jag uttala den förhoppningen, att det bekymmersamma läge, i vilket stenindustriens stora arbetarstam finner sig, skall påkalla inom kort statsmakternas in gripande, något som är synnerligen välbehöfligt. Det avhjälpes emellertid för ingen del behovet av billiga levnadskostnader, och jag måste därför i likhet med herr Persson i Norrköping säga, att den förklaring, som herr statsministern här lämnat, förvisso icke kan anses tillfredsställande för den stora konsumerande allmänheten. Det vore därför högeligen önskvärt, om regeringen kunde vidtaga några slags åtgärder, varigenom priserna åtminstone på de viktigaste livsfrönodenheterna kunde nedbringas och framför allt nya förhöjningar undvikas.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Herr Hildebrand började sitt anförande med att framföra en ursäkt för att han icke komme att tala så länge som herr Persson

i Norrköping. Han tycktes sålunda mena, att herr Persson talade för länge, men det är därför, att herr Hildebrand icke förstår, vad den här saken betyder. De flesta längta hem för att äta middag, men det är nog andra, som längta efter att riksdagen skall ha djupare intressen.

Det är ett faktum och ett allvarligt faktum, att ute i landet massor av folk svälta, en sanning, som framstår i klar dager då man vet, att matvarupriserna äro minst 50 procent högre än förut. När de, som ha stora familjer, nått och jämt kunna reda sig under normala förhållanden, är det alldeles klart, att det nu råder nöd. Jag har hört skildringar från skogsbygden i mitt län och från andra håll, som tyda på att det är med yttersta ansträngning man kan taga sig fram. Under sådana förhållanden borde denna fråga vara en av de viktigaste, som riksdagen förehar till behandling.

Jag nödgas säga, att det svar, som av regeringen lämnats, gjort på mig ett beklämmande intryck. Jag fick en känsla av att regeringen över huvud icke ämnar göra någonting mera, än den gjort. Visserligen, hette det, att om det kan bli behöfligt att göra något mera i framtiden skall det göras men det föreligger f. n. icke något behov i det avseendet. Jag tycker, att behovet är så stort, att det icke gärna kan bli större. Man kan peka på andra länder och säga, att där äro priserna lika höga som här. Det är sant. Men man får icke se saken på detta sätt, utan frågan är, huruvida man icke kunnat ordna det så, att priserna blivit lägre i Sverige, därom står striden. Kan man icke ordna det så, att priserna bli lägre? Jag är av den mening, att det går för sig. Visserligen kan icke regeringen eller riksdagen behärska sådana faktorer, som direkt bero av kriget, såsom import och dylikt — dock kunde mera gjorts även på det området — men vad man kunnat göra, är att stävja det ohyggliga jobberiet, som pågår. När det är nöd och svält i landet skola en del personer förtjäna stora rikedomar, och de försöka briljera inför sina kamrater över att de förtjäna stora förmögenheter på spekulationer i livsmedel. Nog kan man hindra detta. Här har kunnat svarvas ihop lagar på en fjorton dagar, men nu går det icke att få till stånd en lag, som kan stävja jobberiet, det förefaller mig egendomligt. Är det verkligen så, att samhället gjort bankrutt? Jag tror det icke. Men det behövs ett kraftigare ingripande från regeringens sida. När man sett, hur förhållandena gestaltat sig under vintern och hur det är ställt nu, verkar det ytterst beklämmande. Jag tror icke, att småbönderna för sin spannmål fått så mycket mera betalt än förut. Den köptes in av grosshandlare och kvarnägare i fjol höst, och det är dessa, som förtjänat. Godsägarna ha sin spannmål kvar, och genom de ohyggligt höga priserna komma de att förtjäna kolossala penningar. När vi förra året antogo en lag om maximipris och tvångsuttagning, tycker jag, att den lagen kunnat tillämpas.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

På samma sätt som med spannmål förhåller det sig med andra livsmedel, exempelvis potatis. Nog är det egendomligt, att i mina bygder, där man nu får lov köpa potatis från Skåne skall betalas 10 å 12 öre per kilo, och därtill kommer frakt från Skåne till Dalarne, medan potatisen på produktionsorten brukar kosta 3 å 4 öre ibland något mera. Men efter de uppgifter jag fått är det icke bönderna, som få de höga priserna, utan det är mellanhänderna, som köpa upp potatisen på förhand, åtminstone har det sagts så. Nog borde dylikt kunna stävjas förefaller det mig.

På andra områden är det på samma sätt. Herr Sven Persson har belyst frågan om de oerhört höga befraktningspriserna. När kristiden är över, vad inträffar då? Jo, då komma redare och bedja riksdagen om subvention för sina linjer. När det är sådana tider, att de icke kunna förtjäna, då skall staten med skattemedel hjälpa upp deras ställning. Men när de skulle göra samhället någon nytta genom de linjer, som med statsmedel arbetats upp, då betinga de sig så ohyggliga frakter för livsmedel, så att båtarna betalas in på två eller tre resor. På samma sätt är det inom spannmåls- och livsmedelsbranschen. Under goda år, när jorden ger mycket, då skall Sveriges konsumerande allmänhet betala skatt till kvarnägare, grosshandlare och jordbrukare i form av tullar. När det är svårt att leva på allt sätt, skola priserna ytterligare jobbas upp. Hur det är, skall den fattige betala. Jag tycker, att erfarenheten varit sådan, att nog borde tullarna bli avskrivna för framtiden.

Man kanske anser, att det här är för expressivt framställt, men jag har icke kunnat uraktlåta att föra fram de tankar jag burit på. I synnerhet tycker jag, att här kunde gjorts och kan göras mera för att stävja jobberiet.

Herr Hildebrand talade om, att regeringen borde sätta igång upplysningsverksamhet för att lära folk att begränsa konsumtionen. Det är kanske nödvändigt i en del fall. Jag känner icke levnadsvanorna i de samhällskretsar, där herr Hildebrand rör sig, jag tror, att det är nödvändigt där. I de samhällskretsar jag tillhör är emellertid konsumtionen icke större, än den bör vara, om man skall kunna hålla arbetskraften uppe. Nog är det egendomligt att komma med en sådan rekommendation samtidigt som miljoner kilogram livsmedel gå ur Sverige till andra länder. Då är det väl mest angeläget att behålla vad man har inom landet, och först därefter, om det är ytterst nödvändigt, kan man tala om att begränsa konsumtionen.

Jag har förut påpekat, hurusom livsmedelsprisen jobbas upp på allt sätt. Det går icke an att få från främmande länder vad som är nödvändigt, men under de senaste dagarna har det talats om att man trots allt skulle importera galizier. När det råder arbetslöshet i landet, när livsmedelsprisen stigit i vissa fall med 100 procent, då skall man importera främmande ar-

betskraft. Kunnat icke jordbrukarna reda sig ändå, måste det vara något på tok med hela samhällsorganisationen.

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Herr statsministern talade om spionier och skvallerhistorier, som berett tråkigheter, kanske de varit tråkiga för regeringen. Jag förstod icke riktigt, vad han menade, men om han avsåg påpekandena i tidningspressen av jobberierna, kan jag icke hålla med honom. Är det så, att det i vårt land inträffar sådana uppenbara jobberier, som tidningspressen meddelat, bör väl ändå allmänheten få blicken öppen för det, och man bör icke släta över med hartassen. Det kanhända var något annat, han åsyftade, men skulle det vara vad jag nu antytt, förefaller det mig, att det icke går an att resonera på det sätt, som han gjorde.

Jag har icke kunnat uraktlåta att ge uttryck åt de stämningar, som gjort sig gällande i våra bygder och givit sig till känna på en massa möten, helst som vi dalarepresentanter fått uppmaningar att göra vad vi kunde för att påverka regeringen i den riktning, som jag antytt, särskilt i avseende på stävjandet av de jobberier och spekulationer, som pågå. Fastän det svar, som herr statsministern avgivit, icke inger mycken förhoppning om, att vi ha några åtgärder att vänta från regeringshåll utöver dem, som blivit vidtagna, ber jag ändå att få ställa en varm vädjan till regeringen att än en gång taga i övervägande, om icke omedelbart något kan göras särskilt för stävjandet av de pågående jobberierna och spekulationerna.

Herr Palm stier na: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av några uttalanden av herr statsministern. Jag fick det allmänna intrycket av det svar han lämnade, att det — liksom så många andra svar på interpellationer — kringgick en del av de viktigare frågorna och lämnade mer än en punkt i dunkel.

Jag fäste mig till en början vid, att herr statsministern själv förklarade öppet och utan omsvep, att spannmålsinköpen kommit för sent. Den saken torde väl landet nu vara fullt på det klara med, att man härigenom gjort förluster på 3 å 4 miljoner kronor, och likaledes att det uppstått en prisstegring per 100 kilogram av 2 å 3 kronor. Men herr statsministern yttrade, att visserligen icke det konstitutionella, men det *reella* ansvaret torde ligga hos åtskilliga »välmenta råd» från sakkunskapen. Jag är angelägen för min del att här få klarhet, så att icke något missförstånd må föreligga. Jag förmodar, att herr statsministern därvidlag icke på något sätt velat åsyfta statens egen livsmedelskommission, utan det torde väl vara så, att det är några speciellt yrkessakkunniga, som viskat regeringen i örat dåliga råd, som landet fått lida av. Jag styrkes i denna uppfattning därav, att statens livsmedelskommission den 30 oktober utsände till samtliga kommuner i riket skrivelser med begäran, att de skulle inköpa spannmål. Följaktligen var det

Svar å interpellationer.
(Forts.)

redan då från statens auktoritativa myndighets sida fullständigt klart, att det allmänna måste inskrida för att uppköpa spannmål, och jag tar alldeles för givet, att vid *samma* tid, kanske något tidigare, denna myndighet även hos regeringen gjorde framställning i saken. Således, den myndighet, som regeringen tillerkänt sakkunskap i dessa frågor, har redan i oktober s ått på den ståndpunkten, att det allmänna måste importera och upplägga spannmål, men regeringen dröjde ända till den 1 december, innan den härför vidtog någon åtgärd. Detta tror jag, att hans excellens herr statsministern själv nu är den förste att beklaga liksom vi andra. Men jag tror, att det är angeläget, att frågan belyses, så att man får klarhet på denna punkt. Det måste vara någon av kvarnindustriens målsmän, jag förmodar detta, som spelat in, kanske fullt uppriktigt, men å andra sidan på ett ganska ödesdigert sätt.

Herr jordbruksministern yttrade här i kammaren den 23 januari, att han hoppades, att den importerade spannmålen skulle fås för ett pris av 25 kronor i parti. Men vi ha numera erfarit, att priset torde röra sig mellan 28 och 32 kronor. Således är det en högst betydande prisstegring, som skett sedan dess.

Nu kan man spörja sig, huruvida icke en rationell åtgärd, en åtgärd, jag vill säga det, som helt går efter de linjer, som stat efter stat börjat tillämpa och som sammanfaller med socialdemokratiens grundsatser, borde vid den nuvarande krisens början vidtagits ofördröjligen med ett raskt grepp — jag menar *statens övertagande av kvarnindustrien*. Kvarnindustrien har faktiskt under denna kris, då provningen stått på, gjort bankrutt. Den har, som jag nämnde nyss, spelat in på ett ödesdigert sätt, såvitt jag kunnat härleda mig därtill, men icke nog därmed: den har visat sig inkompetent att fullgöra den stora importen till landet, och staten har behövt övertaga betydligt mera av denna import, än man någonsin kunnat tänka sig. Staten ombesörjer i själva verket nu en väsentlig del av den stora importhandeln till Sverige, vilket sålunda också visar, huruom staten fått ikläda sig funktioner, som den från början icke varit utrustad för, men som nödtvånget och de enskildes svårigheter att reda sig tvingat den att påtaga sig. Jag tror mig kunna säga, att detta icke är lösa hugskott, utan att jag stöder mig på uttalanden från ytterst kompetent håll, sådant håll som jag för min del tillmäter på detta område den allra bästa sakkunskap i landet, och just därifrån har en tanke av det slag, som jag nu fört fram, på allvar och under moget övervägande blivit framställd. Nu är det väl också så, att för den händelse en dylik åtgärd i god tid vidtagits, skulle sannolikt möjlighet till förbilligande av mjölprisen kunnat uppstå.

Emellertid är det icke endast spannmålsprisen, som drivits i höjden, utan, som flera föregående talare omnämnt, förete också fraktprisen en ofantlig stegring. Jag skall icke här med siffror belysa den saken. Dock vill jag framhålla, att exempelvis

Svar å interpellationer.
(Forts.)

England tillämpat ett rekvisitionsförfarande för att på fartyg, som staten sålunda övertagit, på billigaste sätt ombesörja transporten. Och norska staten har likaledes träffat sådana avtal och överenskommelser, som möjliggjort billigare frakter än eljest. På sista tiden har den saken kommit före här. Men så vitt jag förstår, har regeringen icke på sådant sätt, som man vågat hoppas, raskt inskridit. Vi hörde hans excellens herr utrikesministern vid riksdagens början med en viss förhoppningsfull ton tala om redarekonferensen i Göteborg. Vi veta, hurusom denna konferens redan genom den sammansättning, som gavs densamma av regeringen, tyvärr fullständigt misslyckats, såsom sedan konstaterades av herr finansministern. Men vid konstaterandet av detta i riksdagen den 27 februari yttrade dock herr finansministern följande: »Jag vågar tillägga, med hänvisning till vad jag nu anfört, att resultatet av redarekonferensen blott skall vara en eggelse till att söka tränga frågan närmare in på livet.» Det vore nog säkerligen för kammaren utav allra största intresse att få höra vad herr finansministern vid sitt trängande närmare in på livet av denna fråga erfarit, och huruvida regeringen verkligen har funnit några möjligheter och uppslag att tillgodose det skriande behov av förbilligande av transporten över haven, som föreligger.

Jag vet väl, att herr jordbruksministern under denna svåra tid har nedlagt synnerlig möda och omsorg och att svårigheterna kring honom hopat sig. Det lilla nödrop, som höjts av honom från statsrådsbänken, tror jag är ganska förståeligt. Här har talats om fläskexporten. Särskilda svårigheter torde nog råda beträffande den saken, och det är väl bekant, att herr jordbruksministern på det området sysslar kanhända med ett och annat som är ägnat att reglera denna export. Jag skulle endast vilja uttala den värdsamma förhoppningen, att herr jordbruksministern under sitt arbete icke ryggas för något motstånd, som kommer från enskilt håll, utan att det allmänna intresset och konsumenternas stora behov helt få göra sig gällande.

Nu har herr statsministern yttrat några ord om maximiprislagen. Herr statsministern har å ena sidan sagt, att den haft den verkan, att den hindrat spekulation. Men å andra sidan har herr statsministern — och jag vill för min ringa del något understryka detta — ganska skarpt kritiserat ett tillvägagångssätt med så gott som enbart maximipris, och jag tror, att han å det avseendet har rätt. Men är det så, att man å ena sidan skarpt kritiserar lagen och å andra sidan säger, att den haft nytta med sig, så tror jag, att resonemanget icke bygger på fullt hållbar grund. Vi ha ju också ett typiskt, ett eklatant exempel på att lagen icke verkar: detta usla jobberi i Landskrona. Hela landet frågade sig genast, varför icke lagen kom till omedelbar tillämpning, och man fann då snart, att den var bristfällig och behövde förbättras. Men när nu även herr statsministern har klarhet i detta spörsmål och vet, hur relativt föga en reglering med enbart

Svar å interpellationer.

(Forts.)

maximipris i själva verket hjälper, och att det finns verkliga luckor i lagen, varför då icke vid förnyandet av denna lagstiftning komma med de tillägg och förändringar, som dock äro så oundgängligen behöfliga? Vi veta, att den motsvarande lagen i Danmark är byggd på annan grund, och att den varit mycket verksam, icke minst beträffande tillgodoseendet av mjöltillförseln. Det har också här hos oss vid mer än ett tillfälle — jag påpekar bara Göteborgsfallet — faktiskt visat sig ett starkt behov av att omedelbart kunna lägga beslag på varulager, vare sig maximipris förut äro fastställda eller ej, och vare sig krig eller krigsfara äro för handen eller icke. Detta behov, som fyllts i Danmark, och där gjort stor nytta, föreligger även i Sverige, och man skulle gärna önskat, att från regeringens sida en direkt framställning kommit härutinnan, så att lagen verkligen moderniserats.

Men så ett litet ord till. Herr statsministern har — och jag tror att hans ord i det avseendet vann gehör på många håll här — skarpt och med målande ord belyst det landsfördärliga i det ocker på folket, som sker i dessa tider. Men är det verkligen omöjligt att här tillämpa ett allmänt åtal, att komma åt dessa individer till skräck och varnagel för andra? Herr statsminister, det är dock så, att det finns mer än en bland dessa, som bedriva sitt smygande jobberi i landet, som äro *utlänningar*. Här finnas fattiga arbetare, som äro utlänningar och som kunna begå någon dumhet, och då visas de ut. Ut också med dessa herrar! Tillämpa utvisningslagen! Varför skola vi ha dem här i Sverige? Ger icke lagen möjlighet därtill, så skapa möjlighet, så att vi kunna bli av med det där packet.

Jag vill säga till slut, att det naturligtvis finnes utomordentliga svårigheter, vilka helt visst på ansvarigt håll, på regeringshåll, kännas starkt, och man måste ju ge sitt erkännande åt mycket av god vilja hos regeringen. Men de befogade erinringar, som likväl kunna göras på en och annan punkt, de motivera dock den varma hemställan, som kommer från skilda håll och som ropar starkt ute i bygderna till regeringen att icke på något vis rygga tillbaka, och att där luckor eller brister ännu förefinnas, där regeringen på grund av lagarna icke har möjlighet att utöva tillräcklig kraft, komma till riksdagen och skaffa sig befogenhet därtill, och vidare, att regeringen med fasthet och energi alltid och allestädes och oberoende av alla hänsyn måtte fullfölja den stora och tunga plikt, som är lagd på den i dessa tider.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Den siste ärade talaren hade några uttalanden, som jag icke kan lämna obesvarade.

Nog har man fått höra mycket klander och många förebråelser som kvarnickare, men att en sådan förebråelse skulle komma fram som den, som den siste ärade talaren riktade mot kvarnickaren.

strien, nämligen att denna skulle ha lämnat regeringen dåliga råd och spelat in på ett ödesdigert sätt vid inköpet av de stora spannmålsförråd, som regeringen ombesörjt, det hade man ändock icke väntat. Och jag tror, att när vederbörande regeringsledamot får ordet, så skall han nog lämna herr Palmstierna det svaret, att regeringen icke konfererat med eller tagit något råd av kvarnindustriens män i detta avseende. Regeringen har haft sin livsmedelskommission, och denna har tillsatt en expert, en spannmåls-handlande, som verkställt inköpen. Det är givet, att det är lätt att efteråt komma och säga, att så och så skulle man ha gjort. Men det var icke så lätt att förutse vad som skulle hända, hur länge kriget skulle vara samt hur prislägena och fraktsatserna skulle ställa sig. Jag undrar, om i november någon skulle ha satt tro till att fraktsatserna i februari skulle vara fyrdubblade. Detta var väl alldeles omöjligt att beräkna, lika omöjligt som att beräkna krigets långvarighet. Det är ju någonting, som var och en måste finna sig i, att man i en tid som denna, vars make man icke haft sedan världens begynnelse, kan man väl säga — ty ett sådant krig som detta har ju icke förr ägt rum — får uppleva övriga överraskningar och oangenäma överraskningar. Men att på detta område förutse vad som skall hända, det står dock icke i mänsklig för-måga.

Medan jag har ordet, ber jag att få påpeka, att de inköp, som livsmedelskommissionen gjort, dock icke varit så ofördelaktiga, som herr Palmstierna tycktes vilja göra gällande. Ty det är ett faktum, att det första partiet, de 30 000 tons, som regeringen lämnade till kvarnarna, var inköpt till ett pris, som med bortåt en miljon kronor understeg marknadsvärdet. Livsmedelskommissionen hade hunnit få en hel del köpt och fraktat, innan ännu stegeringen, som ju inträtt successivt, fullt gjort sig gällande. Och detta fördelaktiga inköp har också kommit landet till godo, varpå vi ha bevis nog i den omständigheten, att det dock icke varit förhållandevis så dyrt här i landet som på andra håll, då det ju från regeringsbanken kunde konstateras, att priserna på spannmål till och med under den rådande tulltiden, d. v. s. medan tullarna ännu voro i kraft, varit lägre i Sverige än i det tullfria Danmark. Och jag vill vidare frambälla, att hans excellens herr statsministern nu givit bevis på att priserna i vårt land till och med äro lägre, än vad de äro i Norge.

Det är helt naturligt, att i varje land klagomål uppkommit i anledning av de höga livsmedelspriserna och att vederbörande regeringar haft att inför riksförsamlingarna försvara förhållandena. Men att förekomma prisstegring, när sådan faktisk äger rum på världsmarknaden, är ju omöjligt. Det enda sättet därvidlag är att man tar en ren statsförlust, och jag tror icke, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion, då jag säger, att då herr statsministern uttalade, att någon vidare prisstegring på mjöl icke skulle förekomma, så innebar detta, att staten kommer att taga en direkt förlust på de inköp, som ännu äro odisponerade.

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Vad kvarnarna vidkommer, så torde det icke tillkomma mig att söka försvara eller ännu mindre berömma dem. Men när så skarpa angrepp oupphörligen framkomma, så måste jag dock säga, att vi ha sökt ställa oss så tillmötesgående som möjligt, vid de underhandlingar, som ägt rum mellan regeringen och livsmedelskommissionen samt kvarnarna, och detta ha vi också från regeringsbänken fått vitsordat. Det är ju alldeles naturligt, att kvarnarna icke rå för priserna. Livsmedelskommissionen fastställer prisen efter prövning av kvarnägarnas kalkyler, och så sker en överenskommelse.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat tillbakavisa den beskyllning, som friherre Palmstierna fann sig föranlåten att med sådan bestämdhet framslunga mot kvarnindustrien, nämligen att denna skulle ha på ett ödesdigert sätt spelat in i avseende på livsmedelspriserna under det nuvarande krisläget.

Hans excellens herr statsministern Hammarskjöld: Herr talman! Till en början ber jag att få rätta ett missförstånd, vartill den siste ärade talaren gjorde sig skyldig, och jag skall göra detta genom att läsa upp den del av mitt interpellations svar, varpå han syftade. Jag sade ej, såsom han antydde, att jag var viss om att någon vidare prisförhöjning å mjöl icke skulle förekomma, vilket skulle hava inneburit, att staten komme att underkasta sig försäljning med förlust, utan jag yttrade ordagrant följande: »Jag vill tillägga, att, om de antydda betänkligheterna kunna undanrödjas, jag är fullt viss, att icke någon ytterligare prisförhöjning å mjöl behöver under de närmaste månaderna förekomma.» Det är således icke någon ståndpunkt fattad från regeringens sida därvidlag, huruvida de ifrågavarande betänkligheterna verkligen kunna undanrödjas, eller om man får försöka gå fram på en annan väg. Däremot är jag i tillfälle att på det bestämdaste vitsorda samme talares förklaring, att det åsyftade rådet i höstas beträffande tiden för spannmålsinköpen icke emanerade från kvarnagarhall eller eljest från något ekonomiskt intresserat håll.

I övrigt skall jag tillåta mig att säga några ord med anledning av de viktigare punkter, som här anförts och som icke kunna sägas vara tillräckligt besvarade på förhand genom interpellations svaret. I förbigående vill jag anmärka — utan att därmed för ringa prisförhöjningarnas betydelse — att en procentuell beräkning av prisförhöjningarna givetvis bör avse icke förhållandet mellan juli i fjol och februari respektive mars i år, eftersom åtskilliga varor varje år periodiskt undergå prisförändringar, utan jämförelsen måste, för att vara verkligt upplysande, ske mellan februari och mars i år och motsvarande tid av ett eller flera föregående år.

Tull suspensionen var icke så alldeles överksam, ens för ögonblicket, som herr Persson tycktes tro. Det var nämligen en del partier, som därigenom inkommo billigare, varigenom såsom jag redan antytt, de mjölpris möjliggjordes, som rådde dels i januari dels efter februari månads ingång.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Herr Persson talade vidare om fraktsatserna och att man bort inverka på dem. Jag vill då fästa uppmärksamheten därpå, att de frakter, som det här egentligen är fråga om, äro oceanfrakterna, och, illa nog, har Sverige icke så många oceangående fartyg, att vi på något sätt skulle ha varit tillräckligt betjänta med våra egna fartyg. Vi hade genom att införa sådana restriktiva bestämmelser i avseende på frakterna eller expropriation eller dylikt endast vunnit, att vi skrämt bort de främmande fartygen och kanske även en del av våra egna, som skulle övergått i främmande ägo. Själva Norge, som har en så stor handelsflotta, är ju, som jag förut uppvisat, ingalunda bättre ställt med avseende på livsmedelspriser, oaktat Norge har så mycket större tillfälle till hemfrakt på egna fartyg än vi.

I förbigående vill jag säga, att det var ett missförstånd av herr Persson i Norrköping, då han talade om mobilisering av handelsfartyg. Jag talade nämligen om att handelsfartygen hade svårt att få besättning, därigenom att sjömännen voro mobiliserade för krigsflottornas behov.

För övrigt ha åtskilliga av våra större redare ställt tonnage till förfogande från Amerika och, såvitt jag minns, även från Argentina till priser, som väsentligt understiga de gängse fraktpriserna, och till följd därav har utan tvångsåtgärder den åsyftade fördelen i viss mån kommit vårt land tillgodo. Men som sagt, att vidtagna några genomgripande åtgärder, det förbjödes av den omständigheten, att vi behöva vida flere oceangående fartyg, än vi förfoga över.

Herr Persson i Norrköping talade om maximipris på potatis, och jag vill vitsorda, att potatis är kanske den vara, där maximipris allra först bör komma i fråga och där det relativt lättast kan genomföras. Det torde vara bekant, att regeringen infordrat yttranden i detta avseende, och dessa yttranden vittna om att det råder olika förhållanden och olika uppfattningar på olika orter. Med anledning av de yttrandena har man infordrat förslag till bestämmelser om maximipris. Det förslaget befanns emellertid vara sadant, att om detsamma gäller vad jag yttrat om framlagt förslag till maximipriser i allmänhet, att det i föreliggande skick icke är praktikabelt. Arbetet fortgår emellertid. Frågan är icke avgjord, utan det är att hoppas, att den skall kunna lösas i positiv riktning.

Vad kött och fläsk angår, så är det visserligen sant, att det är inhemska produkter. Men det torde vara bekant för de allra flesta, att kött- och fläskpriserna ingalunda äro oberoende av foderämnespriserna. Och när vi själva ha ont om foderämnen i år och för övrigt behöva importera i alla händelser samt således i år måst importera i mycket stor utsträckning, och när vidare foderämnen på grund av kända förhållanden äro fördyrade, så måste det givetvis inverka på kött- och fläskpriserna. Med avseende på de siffror, som anförts av olika talare, vill jag säga, att, såvitt jag kunnat uppfatta, de äro hämtade från en tid, då de ny-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

ligen vidtagna åtgärderna ännu ej hunnit utöva sin verkan. Det är nämligen så, att för icke länge sedan utfärdades väsentligt skärpta bestämmelser om vilkoren, för att konserver skola gälla som sådana i utförelsehänseende. Och likaledes ha nyss av medicinalstyrelsen utfärdats väsentligt skärpta bestämmelser om besiktning vid export, bestämmelser, som utan tvivel komma att ha stor inverkan på exportens omfattning, vilket också bestyrkes av de ytterst livliga och allmänna klagomål från exportörhåll, som redan inkommit.

Detta är de särskilda punkter, vilka jag finner anledning att nu besvara.

Jag vill tillägga några ord av allmännare syftning. Det är icke något nytt, som de ärade talarna lära mig och mina kolleger, när de säga, att nu gällande prishöjningar förorsaka stora lidanden för de mindre bemedlade klasserna. Jag har försökt i mitt interpellationssvar giva uttryck åt vad jag tänker och känner i det avseendet, och jag menar verkligen vad jag därvidlag sade. Det är därför ganska bittert, när man gör så gott man kan och vet med sig, att man icke tar hänsyn till den ena eller den andra sidan, utan endast till det allmänna bästa och till dem, som man bör taga hänsyn till, det är då ganska bittert, att man skall förbrås för att, låt vara ofrivilligt, taga intryck av den ena eller den andra miljön och förbise just de svagare lottades intressen. Det vill jag hoppas, att den beskyllningen, lika litet som den nu är berättigad, aldrig någonsin med större rätt än nu skall kunna riktas mot mig.

Herr Hildebrand: Endast några ord med anledning av ett par uttalanden under debatten.

Det förefaller mig, att herr Eriksson i Grängesberg tager alldeles för enkelt på den enligt min mening mycket viktiga konsumtionsfrågan. Om problemet skulle formuleras så, att folkets stora mängd kan icke ändra sin förbrukning, därför att den har ingenting att ändra i, och att det fåtal slösare, som finnes, borde kunna ändra sitt levnadssätt, ja, då vore det ju mycket lättare att komma till rätta med det hela. Men nu är det min bestämda övertygelse, att detta problem är synnerligen komplicerat och att om man bortser från exempelvis sådana personer, som leva kvar mera på naturhushållningens stadium, d. v. s. som taga av sin egen näring det mesta de leva på under året, så syndas det inom alla samhällsklasser mot de enkla reglerna för god hushållning. Och det är icke bara inom de mera burgna samhällsklasserna utan även inom medelklassen och icke minst inom arbetarklassen. Det är icke min mening, att man överallt här och framför allt inom medelklassen och arbetarklassen skulle bringa ned sitt kosthåll till ett sämre, men jag tror bestämt, att under vissa tider kan man lämpligen utbyta ett födoämne mot ett annat, utan att de närande beståndsdelarna komma att på något väsentligt sätt alls ändras. Det är också min tro, att det brister så gränslöst mycket beträffande

födoämnenas tillredning. Det är min bestämda erfarenhet, att det går liksom vagor genom folket, så att det blir en modesak att förtära vissa födoämnen oberoende av priset. Och jag tror, att felet ligger däri, att det brister i hela vår folkuppföstran, så att landets kvinnor icke få tillräckligt klart för sig på vad sätt födoämnen på bästa och mest närande sätt skola tillredas, och att landets män icke tillräckligt uppskatta fördelarna av en sådan kunskap. Jag tror, att problemet är oerhört komplicerat, men just därför är jag övertygad om att mycket skulle kunna uträttas på upplysningens väg.

Jag hade även tänkt säga något om vår kött- och fläskexport, men där har redan kommit svar, så att jag skall nöja mig med det nu anförda.

Herr Jespersion: Herr talman, mina herrar! Man har från socialdemokratiskt håll klandrat ganska mycket, icke just vad regeringen gjort för att minska svarigheterna i dessa dyrtider, utan mera vad regeringen icke gjort. Det talas då i första rummet därom, att den spannmalsimport, som regeringen sökte sätta i gång, kom för sent. Jag vill då erinra om en sak, som kan vara ganska belysande för, hur svårt det är att veta, vad man skall göra i ett sadant fall. Jag känner till ett par av våra större utsädesfirmor, som icke vågade i höstas inköpa en tillräckligt stor kvantitet havre, därför att de voro så övertygade om att, i händelse kriget slutade under vinterns lopp, skulle de komma att förlora stora summor på dessa havreinköp. Det kan väl hända, att man också härvidlag resonerat så, att det kan vara en fara i att inköpa för mycket, ty om priserna gå ned, så blir man klandrad för det, och så hade det naturligtvis också gått, om ett sådant förhållande hade inträffat.

Det har ju påvisats här av andra talare, att det icke var själva spannmålspriserna, som så mycket gingo upp, utan att det var de höga frakterna, som åstadkommo de höga priserna på spannmål. Och det var ju alldeles omöjligt för vare sig regeringen eller någon annan att kunna förutse, att frakterna skulle springa upp till det fyrdubbla mot vad de voro på hösten.

Jag vill också erinra om att det är icke så länge sedan vi hade en debatt här i kammaren om spannmålstullarnas borttagande, oaktat regeringen har satt dessa tullar ur funktion, så att de icke på något sätt höjt spannmålspriserna under nuvarande förhållanden. Det är min bestämda övertygelse, att om man hade lyckats få dessa motioner igenom, skulle det verkat så, att om vi ännu en gång kommit i trångmål, skulle alldeles säkert förhållandena blivit ännu värre, än de äro för närvarande. Ty det är min bestämda uppfattning, att om spannmålstullarna toges bort, komme brödsädesodlingen att minskas i stället för att ökas, som jag tror, att den nu kommer att göra under de förhållanden, som rada. Och jag vill erinra om att herrar socialdemokrater, som här klandrat regeringens åtgöranden, ville icke ens vara med om en skrivelse

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Soar å interpellationer.
(Forts.)

om inrättande av spannmålslagerhus för att kunna genom spannmålslagerhus uppförande i landet ha en reserv, då svåra tider komma.

Det har också talats om att man borde ha satt maximipriser. I detta fall skall jag be att få erinra om att man i Norge försökt med maximipriser, men att man gått ifrån det igen. Och jag vill också erinra om att det ju blivit upplyst här, att det icke vare sig i Danmark eller Norge är billigare priser än i Sverige, utan snarare tvärtom. Då är det väl icke så mycket att klandra, att man icke velat gå med på att sätta maximipriser här.

Jag skall härvidlag också peka på en sak, som naturligtvis i fråga om födoämnen är av avgörande betydelse, nämligen fläskproduktionen. Om man satt maximipris på fläsk, så skulle det enligt mitt förmenande varit den allra första åtgärd, som skulle göra fläsktillgången ofantligt mycket mindre. Jag vill erinra om att det är ingen gren av lantushållningen, som kan gå tillbaka så fort som fläskproduktionen. Det behövs endast 5 eller 6 månader, för att en förändring i denna produktion kan inträda, så att den går tillbaka eller framåt. Och det är icke något område, där förhållanden kunna tillstöta, som kunna sätta så mycket märke efter sig, som just inom denna gren av lantushållningen.

Så talade herr Eriksson i Grängesberg om att oaktat den stora arbetslöshet, som råder, vill man ändå importera galizier. Jag undrar dock, om man kan klandra regeringen för detta, ty såvitt jag kunnat förstå, vill icke regeringen vara med om att möjliggöra import av galizier. Regeringen har sålunda åtminstone icke sett till, att vi få import av galizier, utan snarare tvärtom. Om det sedan kan bli arbetskraft tillräckligt för betodlingen, det är nog en fråga, som varken jag eller herr Eriksson i Grängesberg kan besvara tillfredsställande, och det kan ju hända, att om man icke kan få arbetskraft tillräckligt, om det icke finns folk, som äro villiga att taga itu med detta arbete, vi få en minskad sockerproduktion, vilket kan vara till skada för landet.

De flesta åtgärder, som här diskuterats, ha således mer än en sida, och för min del kan jag icke finna annat, än att, såvitt jag kan förstå, regeringen gjort nära nog vad den kunnat för att få förhållandena så goda som möjligt.

Herr Osberg: Herr talman! Jag blev nära på förekommen med avseende på det, som jag skulle yttra, av herr Jespersen, då han kom in på kapitlet om spannmålslagerhusen. Som herrarna minnas, inkom jag vid fjolårets sommarriksdag med en motion rörande upprättande av spannmålslagerhus. Jag hade i många år sett de oegentligheter, som förekomma inom spannmålshandeln, d. v. s. att spannmålshandlarna taga oskäligen vinst, så att det länder både producenter och konsumenter till nackdel. Jag hade lagt denna min motion på den bogen, att staten skulle upprätta dessa spannmålslagerhus, och jag hade också sagt, att det vid varje sådant spannmålslagerhus borde finnas en toppsiktskvarn,

så att staten kunde tillgodose sitt behov för hären och flottan. Detta senare tror jag var i huvudsak vad som avskräckte en stor del av kammarens ledamöter, nämligen just att jag nämnde om förplägnaden vid hären och flottan. Men i alla fall, när dessa människor skola ha sin föda och staten är skyldig förskaffa sådan, ansåg jag, att det skulle bliva till det bästa, och jag kan försäkra herrarna, att om så skett, att staten upprättat dessa spannmåls-lagerhus och köpt direkt från jordbrukarna, hade det nära nog icke behöfts mera, för att staten skulle kunna utöva en fullt reglerande inverkan på spannmålsmarknaden. Detta kunde visserligen icke nu hava varit till hjälp i denna kristid, det medgiver jag, men herrarna skola komma ihåg, att jag kommit in med förslaget, innan kristiden utbröt. Man skall också tänka på, att man icke kan vänta, till dess krisen står för dörren, utan man bör tänka på dylikt, innan sådana saker inträffa. Hade vi haft några hundra tusen ton spannmål lagrade, så skulle vi icke hava känt något av de nuvarande höga priserna, utan det kunde hava skett en utjämning.

Dessa spannmåls-lagerhus behövas så väl, även om vi ingen kristid hava. Vi hava det ofta ganska ogynnsamt i bygderna, vad lantbruket beträffar, och mängen gång behövs det en hjälpande hand från statens sida. Det skulle vara ganska bra för hela landet.

Jag kan försäkra herrarna, att om riksdagen toge mera hänsyn till kraven i landet och försökte sätta sig in i praktiska frågor och sökte hjälpa lantbruket, skulle vi ha det bättre på alla områden. Men det är sorgligt att märka, att det finnes något, som så att säga klassificerar. En industriarbetare vill icke alls hjälpa jordbrukarna, och tvärt om får jag erkänna, att det finnes även jordbrukare, som icke vilja hjälpa industrien. Det är en motsträvighet utan like, och detta hämmar utvecklingen.

Jag kan icke vara med om att helt och hållet föra klandret över på regeringen. Även vi böra göra vad på oss ankommer för att hjälpa saken fram. Det kan icke ske på ett ögonblick, utan vi måste se framåt och uppmärksamma vad som behöves för ett sunt samhälle, och göra vi detta var och en i sin stad, tror jag, att vi icke skola komma till korta med något.

Sum sagt, denna motion om spannmåls-lagerhus föll i fjol. Då hade jag lagt den på den bog, som jag nu nämnt. Utskottet avstyrkte den, och när den kom till kammaren, avslogs den även. Jag hade ingen, som talade för den, utom herr Ekerot, men han kunde icke vara med på den bog, varpå jag lagt den, och sade: vi skola lägga den på en annan bog, så hava vi förutsättningar för att den skall gå igenom.

Under denna riksdag gingo vi fram med en gemensam motion, som var lagd så, att det skulle vara föreningar, som skulle an hålla om statsunderstöd. Vi medtogo då också frågan om utför selbevis, men det vill jag hava sagt för kammaren, att jag för min del icke gillar denna sak. Emellertid tyckte medmotionären,

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

att man kunde skära ifrån detta; det var ju blott ett skrivelse-förslag. Men oaktat krisen inträffat och man såg, att det var så stort behov av spannmål i landet, kunde kammaren även i år vara med om att avslå motionen, ehuru medmotionären sade, att han skulle frånträda sitt förslag om utförselbevisen, och det får jag säga, att när kammaren kan på det sättet handhava så viktiga frågor, är regeringen, som sagt, kanske icke så mycket att klandra.

Här är en annan fråga, som jag blott skall säga några ord om, och det är en anhållan, som gjorts till jordbruksministern om lindrade frakter för stråfoder från Norrland. Såsom herrarna veta, har man medgivit, att de produkter, som gå uppåt landet, få transporteras för halva frakten, men däruppi från och hit nedåt skall det vara full frakt. Om ett medgivande angående lindring även i de sistnämnda frakterna hade kommit fram, så kanske man i andra delar av landet fått bättre tillgång till hö och halm, och detta hade kunnat medverka till, att priserna på mjölk och kött gått ned.

Jag har, herr talman, intet vidare att tillägga.

Herr Persson i Norrköping: Jag vill blott meddela, att de siffror jag lämnat angående fläskexporten äro siffror, som röra den fullt lagenliga exporten, således icke siffror angående den olagliga exporten, som jag mycket väl känner till och som tillgår så, att man packar in fläsk i burkar och skickar ut det som konserver. De siffror i övrigt, som jag lämnade, lära nog även vid närmare påseende komma att stå sig.

När nu herr statsministern halft satte i fråga, att maximipriser på potatis möjligen skulle komma till stånd, vill jag blott vädja till regeringen, att den i så fall sätter prissatserna med hänsyn till konsumenternas intressen och icke så höga, som en del producenter synas vilja ifrågasätta.

Här har talats om, att maximipriser vore obehövlige, och att priserna vore lika låga som i länder, där maximipris finnas. Det är en sanning med modifikation. Jag skall framdraga blott ett enda exempel av dem, som kommit till min kännedom. En person från Umeå skriver i fråga om hur det ställer sig med priset på mjöl, att vid stationen kostar mjölet hos en handlande 39 kronor. Det är ett högt pris, redan detta. Samma handlande tager sedan på andra orter 50 kronor per 100 kilogram för samma mjöl. Min sagesman fortsätter: »Det synes, som om, då samma handlande vid stationen kan sälja för 39 kronor, och helt visst då med skäligen vinst, han, som för 5 kronor per säck får mjölet upp till t. ex. Sorsele eller Gagnef, skulle kunna sälja det där för 43 eller 44 kronor, om vi räkna en kronas speditonsavgift. Då han nu tager 50 kronor, har han sålunda ockrat på denna befolkning, som ligger mest avlågset från järnvägens närhet.»

Det finnes otaliga sådana exempel att framdraga i vårt land, och jag ser ingen annan möjlighet att förhindra sådant än just

genom att fastställa maximipriser. Dessa förhållanden kan man icke komma ifrån; det finns ingen möjlighet att bortresonera dem, ty exemplen därpå äro så många och påtagliga, att de tala sitt tydliga språk.

Till herr Jespersen vill jag slutligen säga, att det är litet oförsiktigt av honom att här uppträda såsom en representant, som är mån om småfolkets intressen, då från herr Jespersens nära omgivning det kan omnämnas, att de mest ekonomiskt tryckta arbetarne, sockerbruksarbetarne, gått in till sockerbolaget med en vördsam hemställan att få ett litet dyrtidstillägg under dessa dyra tider, vilken hemställan av sockertrusten blivit avslagen. Det vittnar icke om någon ömsesidig samhörighetskänsla och icke heller om fosterländsk offervilja från dem, som verkligen hava råd att visa sådana känslor.

Det finnes åtskilliga andra upplysningar i den stilen, som under dessa upprörda tider skulle kunna framdragas, men tiden är långt framskriden, och jag skall icke vidare uppehålla debatten.

Herr Palmstierna: Endast ett par ord!

Först en replik till herr Jeansson i Kalmar, som verkligen tycks nästan från början till slut hava missförstått mitt anförande. Jag har icke riktat något angrepp mot kvarnindustriens män. Vad jag uttryckligen framhållit, är att kvarnindustrien *i sin egenskap av enskild producent* under dessa förhållanden gjort bankrutt, och när staten behöver ytterligare importera 60,000 ton, vilket den vanliga handeln och kvarnindustrien eljest skulle hava besörjt, synes detta mig vara ett ganska starkt bevis. Jag har således icke gjort några beskyllningar, men i sak har jag givit uttryck åt en mycket allmän och av personer, som äro inne i detta, omfattad mening, nämligen att kvarnindustrien *såsom enskild industri* icke har kunnat, när den nu av händelserna satts på prov, fullgöra sina samhällsskyldigheter.

Så har herr statsministern ganska bestämt uttalat, att detta »ödesdigra» eller, såsom herr statsministern kallade det, »välmänta råd» icke har kommit från något som helst ekonomiskt intresserat håll. Herr statsministern fritog icke helt statens livsmedelskommission, men det ligger i sakens natur, att denna kommission, som den 30 oktober skickade ut sitt cirkulär, icke gärna kan ligga bakom något sådant råd. Men å andra sidan har detta råd spelat in på ett sådant sätt, som nämnts, i en fråga av så allvarlig beskaffenhet för hela landet. Det förefaller mig, att herr statsministern gärna kunde hava begagnat tillfället att uttryckligen säga, *varifrån* ett sådant råd kommit i stället för att endast negativt besvara denna sak. Nu kvarstår dock en undran på denna punkt.

Jag tror väl ändå näppeligen, att det kan vara till någon fördel för herr Jespersen och hans meningsfränder att i detta sammanhang taga upp frågan om spannmålslagerhus med utförselbevis, som ju skulle fördyra brödfödan i landet. Herr Jespersen vet, att när vi avslog denna sak, var det därför, att herrarna försökt peta

Svar å interpellationer.
(Forta.)

in frågan om utförselbevis, som herrarna voro så angelägna om att denna kammare skulle biträda, till och med i den nuvarande situationen. Vi ville icke hava ens en skugga av möjlighet därtill kvar, och därför avslogo vi motionen, men samtidigt sade vi, att spannmålslagerhusidén i och för sig, rätt förvaltd och organiserad, är ett tekniskt framsteg på spannmålshandelns område, som ingen gärna kan gå emot.

Så blott ett litet ord till. Man hade ändå kunnat vänta — man får väl hoppas, att det blir vid ett senare tillfälle — att herr statsministern begagnat dagens debatt att för kammaren, som nyligen beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande *tull suspensionsens fortvarighet*, såsom ett svar på denna hemställan från kammaren meddela, att regeringen för sin del efter den sista maj kommer att behjarta denna framställning. Men man får väl hoppas, att, när det icke skedde i dag, ett meddelande härom skall komma från hans sida vid en senare tidpunkt.

Herr Jeansson i Kalmar: Jag vill endast med ett par ord bemöta herr Palmstierna.

Han sade, att kvarnindustrien gjort bankrutt, då den icke själv kunnat fullgöra sina skyldigheter att inköpa säden. Jag ber att få erinra om att skälet till att kvarnindustrien icke kunnat som under normala förhållanden verkställa inköpen är först och främst det, att försäljningspriset på mjöl blivit av staten fixerat. Man kunde icke köpa råvaran, utan att veta, vilket försäljningspris man erhöle för mjölet.

Så har därtill senare kommit andra förhållanden, nämligen att telegram från enskilda personer icke gå fram. Jag skulle kunna visa herr Palmstierna, hur jag fått gå till livsmedelskommissionen och be den för min räkning göra inköp i Amerika, därför att mina telegram icke gå fram till Amerika. Vidare hava icke laster till enskilda personer gått fram utan snappats upp på vägen. När man således icke kan underhandla om köpen som vanligt och när lasterna snappas bort på vägen, är det då rätt att säga, att kvarnindustrien är bankrutt, därför att den vänder sig till livsmedelskommissionen och ber, att den skall besörja inköpen.

§ 4.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 152, angående anslag av lånemedel för gäldande av kostnader för införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 155, angående fortsatt utgivande av en ny upplaga av handboken Sveriges land och folk; samt

nr 153, angående understöd till förmannen vid statens uppfostringsanstalt å Bona Karl Teodor Jerners änka och minderåriga barn.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 144, med förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd, samt till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen; och yttrade därvid

*Vid remiss av
propositionen
nr 144.*

Herr Branting: Herr talman! Fastän klockan är så mycket, är det mig omöjligt att låta denna proposition passera utan någon anmärkning vid dess remiss.

Det är en undantagslag av högst betänklig art, som regeringen här har framlagt, och jag tror, att litet var i landet med häpnad erfor, när det först blev bekant, att det var meningen, att vi skulle få sådana lagbestämmelser, varigenom det skulle skapas ett administrativt godtycke att utvisa vissa personer från vissa orter, ett administrativt godtycke således rörande medborgarnas rättighet att fritt vistas inom riket, vilket vi hittills varit lyckligen förskonade ifrån, och ett godtycke som man vant sig att i vårt land anse vara särskilt utmärkande för missförhållandena i vårt östra grannland. Det visar sig också, att när förslaget kom till lagrådet, det där mötte de allra starkaste betänkligheter. Det var således då ett tillfälle för regeringen att åter besinna sig på saken och taga under övervägande, om den icke borde låta den förflugna tanken falla inför ett motstånd från ett så lojalt håll som lagrådets. Men den har stannat vid en liten omarbetning av lagen, en omarbetning, som jag tror i sak icke kommer att betyda något nämnvärt, ehuru det ju alltid blivit så att säga en juridisk uppnyggnings, som man vidtagit.

Regeringen går efter mitt sätt att se fullständigt fel, när den går fram mot dessa antimilitaristiska agitatorer såsom en huvudkälla till det missnöje med de militära förhållandena, över vilket man klagat från en del lägerplatser. Förhållandet är icke alls på det sättet. Jag tror, att ingen här misstänker mig för någon sympati för sådana utgjutelser, med vilka man går löst mot fäderneslandet och försöker inbilla okritiska ahörare, att de icke hava något som helst att vara tacksamma mot detta fädernesland för och ingen anledning att fästa sig vid, om detta består eller icke. Det har visserligen förekommit, att en regementschef uppe i Umeå med stöd av befintliga bestämmelser för ett par år sedan förbjudit de värnpliktige, som stodo under hans kommando, att lyssna till de farliga ting i den vägen, som han väl antog att jag skulle hava att förkunna på ett möte där uppe. Men som sagt, här i denna kammare tror jag, man förstår, att det icke kan ligga någon sympati för sådana oriktiga, felaktiga och snedvridna föreställningar bakom min uppfattning, när jag varnar för att gå in på sådana vägar, som här föreslås. Det är icke alls den rätta vägen. Det är den vanliga vägen man skall gå. Man skall tala förstånd med

Vid remiss av
propositionen
nr 144.
(Forts.)

den åhörarskara, som blivit utsatt för sådan påverkan. Och därvid vinner man naturligtvis oerhört mycket, om de allmänna betraktelserna kunna bemötas även med hänvisning till, att det land, som åhörarna tillhöra, befinner sig i en snabb folklig utveckling, så att det blir i vida mindre grad än förut en styvmoder för olyckligt lottade medlemmar.

Men det är i alla fall icke ens på den punkten, som huvudvikten ligger. Jag är säker på, att den antimilitarism, som kan komma från en sådan agitation, betyder så ofantligt litet i jämförelse med den antimilitarism, som uppkommer tack vare kvarlevor, som förekomma i så stor grad tyvärr ännu av gamla tiders översitteri brutalitet och pedanteri från ledningens sida, där de värnpliktige äro samlade. Alltjämt förekommer detta ännu. Andan är icke i de kretsar, som därvid borde vara tongivande, så förbättrad och upplyst, som den borde vara, och det betraktas ännu i alldeles för hög grad rent av som en förtjänst, om man uppifrån visar den största stramhet och verklig »schneidig»-het, sådant som vi i Sverige av gammalt äro vana att kalla för preusseri, vid behandlingen av de underordnade. Vi hava i vår armé ingen motsvarighet till det förhållande, som jag här om dagen såg framhållas av en svensk tidningskorrespondent i Frankrike i en broschyr, där han sammanfattade sina intryck av ett besök vid den franska fronten. Han påpekade, att det finnes bland andra betyg, som den franska officeren skall prestera vid sitt avancemang och vartill hänsyn tages, något som kallat för »cote d'amour», en betygspoäng, som angiver, hur det är ställt med officerens förmåga att vinna sitt manskaps tillgivenhet, huruvida han är omtyckt av manskapat eller om de betrakta honom mer eller mindre som en fiende till dem. Jag tror, att erfarenheten av kriget redan har visat, att det icke blott är på den tyska armén, som man skall se för att hämta förebilder, både i fråga om disciplinens rätta handhavande och annat, ty det är mycket att hämta på annat håll. Jag tror att denna påpekning om huru man rent av satt i system att frambålla vikten av att officeren blir den förtroliga ledaren för sitt folk, det är en synpunkt, som man här inom våra militära kretsar gjorde klokt i att beakta. Jag är säker på att om det funnes en sådan slags sifferbeteckning för detta, som man också tog hänsyn till, skulle åtskilliga avancemang te sig olika inom vår armé, till gagn och nytta för våra försvarskrafter.

Det är emellertid icke blott detta, som jag vill säga. Detta är ju allmänna betraktelser, som kunde hava gjorts, om detta lagförslag framkommit under vilka förhållanden som helst. Men nu är det därjämte av huvudsaklig betydelse, att detta förslag lagts fram just nu. Överallt i de krigförande länderna har man en känsla av vad man i Tyskland kallar för borgfred och i Frankrike för union sacrée, det heliga förbundet, att tillsviðare skjuta åt sidan det skiljande, och även i andra länder, som äro lyckliga nog att få stå utanför världsbranden, har man ändå en känsla av

att det icke duger att under dessa förhållanden fortsätta med de gamla partislitningarna, precis som om ingenting hänt. Jag tror, att det hade varit synnerligen klokt, om regeringen besinnat, att vi faktiskt leva i ett slags frivilligt vapenstillestånd mellan partierna. Att således kasta fram denna så naturligt och nödvändigt splittrande fråga, det är, vill jag säga, ett missbruk, som regeringen gjort sig skyldig till av allas önskan att kunna för neutralitetens skull stå slutna och samlade om de främsta männen inom den nuvarande regeringen. Regeringen försvårar sådant genom dylika förslag, som här i onödan kommit fram.

Vid remiss av
propositionen
nr 144.
(Forts.)

Men, kanske man invänder, det behövs ändå. Tänk, om det bleve allvar. Just därför är det nödvändigt, att något genast göres. Vad visar då erfarenheten från länder, där en mycket hänsynslösare antimilitaristisk agitation bedrivits än hos oss? Jo, den visar, att om det gäller att försvara existensen för ett fritt folk, som känner sig angripet och hotat i sin tillvaro då sjunker allt detta bort. Jag vill icke tala om det exempel, som de flesta kanske tänka på, den franske socialisten Hervé. Han var redan före kriget ett gott stycke på väg till ändrad uppfattning. Men det finns inom den franska syndikalismens fackföreningsrörelse en mängd framskjutna män, som icke haft ord nog starka mot deltagandet i något slags nationellt företag och som endast och allenast haft sinne för den klasskamp, som är en ofrånkomlig verklighet i det kapitalistiska samhället. Även dessa hava emellertid nu måst taga hänsyn till förhållandena och söka nu stödja sitt land efter måttet av sina krafter. Icke skall man då anse, att vi här i Sverige för oförsiktiga eller dumma eller, gärna för mig, högst förkastliga ord, som kunna fällas av enskilda personer, äro nödsakade att nu gå fram med ett lagförslag av denna karaktär! Nej, det är verkligen mycket olämpligt att kasta fram en sådan här splittrande fråga. Den är framförd på grund av initiativ från militärt hall, men regeringen hade ju bort med sin vidare överblick hejda och avstyra sådana ansatser. Ännu är det ju nödvändigt med hänsyn till ställningen i världen att hålla vårt folk samlat och icke kasta fram någon undantagslag och börja på att införa någon rätt av administrativ förvisning.

Jag vill hoppas för min del, och jag tror, att jag då kan tala i mångas namn, att lagutskottet och sedan i sinom tid andra kamraren måtte taga hänsyn till sådana synpunkter. Det behövs nog en revision i sinom tid av de bestämmelser, som för närvarande råda på dessa områden, men den bör ske, icke för att öka den godtycklighet, som nu finnes och som beklagligtvis fick ett vidgat spelrum genom 1906 års lagstiftning, utan för att gå i rakt motsatt riktning, till minskning av möjligheterna till godtycke.

Med herr Branting förenade sig herrar *Palmstierna, Tengdahl, Källman, Johansson* i Kullersta, *Ericsson* i Åtvidaberg, *Sterne, Thorsson, Sköld, Strid, Nilsson* i Kristianstad, *Löwegrén, Törnkvist, Johanson* i Trollhättan, *Helger* och *Flognfält*.

Vid remiss av
propositionen
nr 144.
(Forts.)

Herr Höglund: Herr talman! Även jag kan ju nöja mig med vid denna sena timme att instämma med herr Branting, om man nu undantager, att jag naturligtvis inte delar hans positiva ståndpunkt i försvarsfrågan. Jag vill för min del i likhet med honom uttala den förhoppningen, att lagutskottet ger detta valhänta och otympliga lagförslag den behandling det förtjänar; jag önskar, att det blir sin natur likmätigt begravet i största möjliga tysthet.

Herr Staaff: Herr talman! Naturligtvis är denna sena timme icke synnerligen lämplig för någon längre utveckling av den åsikt man kan ha ifråga om detta lagförslag. Men jag kan dock icke underlåta att säga ett par ord för att framhålla en synpunkt, som synes mig vara betydelsefull, och uttala den förhoppningen, att lagutskottet först av allt måtte behaga taga hänsyn till denna synpunkt. Jag vill nämligen fråga: i vilket förhållande står detta lagförslag till vår gällande grundlag?

Det är ju så, att 16 § i Sveriges regeringsform uttryckligen föreskriver, att Konungen icke må någon ifrån ort till annan förvisa. Ifall man begrundar detta stadgande, tror jag näppeligen, att man kan komma till annat resultat, än att den nu föreslagna lagstiftningen står i bestämd kollision med detsamma.

Man har visserligen någon gång försökt hävda, att 16 § icke skulle få fattas såsom uppställande utav bestämda och ovillkorliga principer för lagstiftningen, utan att den blott skulle innebära, att *Konungen* vore förbjuden att göra det, som här är uppräknat, ensam och utan den andra statsmaktens bifall. Många skäl kunna emellertid anföras emot en sådan tolkning. Jag vill endast återopå ett. 16 § regeringsformen är sammansatt av flera olika ingredienser — så att säga. Dels ha däri upptagits vissa gamla stadganden, som i våra forna grundlagar eller grundlagsartade bestämmelser på skilda ställen förekommit, dels ha alldeles nya tillsatser infogats. Så har det hela sammanförts till vad som i viss mån kunde kallas för en svensk »rättighetsförklaring» — en förklaring om de mänskliga och medborgerliga rättigheterna. Det är otvivelaktigt, att 1809 års män rönt påverkan av de rättighetsförklaringar, som då för tiden voro vanliga. Dessa rättighetsförklaringar avsågo emellertid icke att skydda emot den eller den statsmakten, utan de avsågo att utan vidare uppdraga en gräns mot *statsmakten såsom sådan*, utöver vilken den icke finge ingripa på de mänskliga och medborgerliga rättigheternas område.

Den rättighet, varom jag nu talar, nämligen att icke kunna förvisas, såsom det heter, ifrån en ort till annan, insattes av 1809 års män. Den fanns icke i våra föregående grundlagsbestämmelser. För den, som är något inne i de åskådningar om medborgerlig frihet, som alltifrån 1789 hos folk efter folk gjort sig gällande, är det ganska klart, att just denna tillsats är en frukt av dessa åskådningar. Vill man nu försöka att komma ifrån detta stadgande på det sättet, att man säger: här är icke fråga om att för-

visa från ort till annan, ty den föreslagna lagen säger endast och allenast, att på vissa orter kan den och den personen förbjudas att vistas, måste jag för min del betvivla riktigheten av en sådan tolkning. Att avstänga en viss del av riket för en person och endast hålla den återstående delen öppen innebär väl dock en förvisning från ort till annan. Och det är icke precis ett så litet område av landet, som den blir förbjuden att vistas på, vilken, såsom det heter i denna lag, skulle erhålla »förbud att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är på stadigvarande sätt förlagd». Ty avdelningar av krigsmakten äro i detta land på bra många orter »på stadigvarande sätt» förlagda. Jag tror således icke, att man med stöd av denna rent formella hänsyn skulle kunna neka till att här föreligger en avvikelse från 16 §.

Jag uttalar således den förhoppningen, herr talman — jag kunde ha åtskilligt annat att säga mot detta lagförslag, som jag alldeles oavsett det förhållande, i vilket det står det till grundlagen, ogillar, men jag skall icke, då tiden är så långt framskriden, inlåta mig på det, utan endast, som sagt, uttala den förhoppningen — att den synpunkt, som jag tillåtit mig framställa, måtte komma att utgöra föremål för lagutskottets allvarliga övervägande, och att, därest utskottet kommer till den övertygelsen, att 16 § lägger hinder i vägen för antagandet av denna lag, det i så fall måtte säga ifrån detta klart och rent, ty i sådant fall är det redan det skälet i ock för sig, som bör avgöra lagförslagets öde och allt vidare övervägande är då onödigt.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt överlämna ifrågasvarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandena till lagutskottet.

Härpå föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts nedannämnda, likaledes på bordet vilande propositioner; och överlämnades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

nr 138, angående stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.; och

nr 145, angående befrielse för kommunerna inom lappmarksföggeriet av Västerbottens län från skyldighet att välja ombud i markegångsnämnd m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 146, angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 147, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

till statsutskottet propositionen, nr 148, angående arvode för år 1916 till en särskild sjöåklagare hos kommerskollegium; samt

Andra kammarens protokoll 1915. Nr 60.

till lagutskottet propositionen, nr 139, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser.

§ 6.

Vidare föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till särskilda utskottet motionerna:

nr 223 och 224, av herr *Olausson m. fl.*; och

nr 225, av herrar *Janson* i Bråten och *Igel*; samt

till statsutskottet motionen nr 226, av herr *Tengdahl*.

§ 7.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 36—44, bevillningsutskottets betänkande nr 19, bankoutskottets utlåtanden nr 20—24, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 8.

Herr *Linders* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 227, bordlades på begäran.

§ 9.

Anmäldes och godkändes

dels bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 64, till fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning av riksdagens revisorers framställning angående placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel m. m.;

dels lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 60, i anledning av väckt motion om förslag till ändrade lagbestämmelser i fråga om utlännings rätt att besitta fastighet i Sverige;

nr 61, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till ändring i visst syfte av 17 kap. handelsbalken;

nr 62, angående instruktion för riksdagens justitieombudsman och instruktion för riksdagens militieombudsman; samt

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbaiken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier; och

nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av helgdagar utan kyrklig karaktär;

jordbruksutskottets memorial, nr 31, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försälda kronoegendomar; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpning av principen om familjeunderstöd vid upprättande av lönestater för statens funktionärer.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att herr riksdagsman Wilhelm Hellberg från Ljungskile lider av lungkatarr, varför han f. n. är förhindrad att besöka riksdagens sammankomster, intygas härmed på begäran.

Sthlm d. 22. 4. 15.

Carl Sebardt,
Med. dr.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Tamm</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 24 april,
» <i>Isaksson</i>	» 4 » » » 28 »
» <i>Linders</i>	» 6 » » » 1 maj,
» <i>Beckman</i>	» 4 » » » 24 april,
» <i>Larsson</i> i Västerås	» den 24 april,
» <i>Eurén</i>	» 2 dagar fr. o. m. den 25 april,
» <i>Persson</i> , i Norrköping	» den 24 april och
» <i>Hellberg</i> , i Ljungskile	» 10 dagar fr. o. m. den 23 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,20 e. m.

In fidem
Per *Cronvall.*
